

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 105003B202436122358761292036

**ANGELA MERKELOVÁ: TAJOMSTVO POLITICKÉHO
A EKONOMICKÉHO ÚSPECHU VLÁDNUTIA**

Bakalárska práca

2024

Erika Výberčiová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**ANGELA MERKELOVÁ: TAJOMSTVO POLITICKÉHO
A EKONOMICKÉHO ÚSPECHU VLÁDNUTIA**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných politických vzťahov

Vedúci záverečnej práce: Mgr. Tetyana Zubro, PhD.

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému Angela Merkelová: tajomstvo politického a ekonomického úspechu vládnutia, vypracovala samostatne a uviedla som všetku použitú literatúru.

Bratislava, 29.4.2024

.....
Podpis autora práce

ABSTRAKT

VÝBERČIOVÁ, Erika: Angela Merkelová: tajomstvo politického a ekonomického úspechu vládnutia. — Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. — Vedúci záverečnej práce: Mgr. Tetyana Zubro, PhD. — Bratislava: FMV EU, 2024, 65s.

Bakalárska práca ponúka kritické hodnotenie politického a hospodárskeho úspechu Dr. Angely Merkelovej, bývalej nemeckej kancelárky v rokoch 2005 až 2021. Vedenie Merkelovej, poznačené krízami, ako bol globálny finančný kolaps a pandémie COVID-19, poskytuje presvedčivú štúdiu moderného vládnutia. Jej pragmatický prístup a angažovanosť za európsku jednotu ponúkajú pohľad na princípy vedenia formujúce európske dejiny, ktoré majú korene v jej východonemeckej výchove a vedeckom zázemí. Hlavným cieľom tejto práce je preskúmať, charakterizovať a zhodnotiť hospodársky a politický úspech Angely Merkelovej počas jej pôsobenia vo funkcii nemeckej kancelárky. Práca sa skladá zo šiestich kapitol a z dvadsiatich štyroch podkapitol. Teoretická časť skúma Merkelovej ideológie, ekonomické presvedčenia a vzájomný vzťah medzi jej odborným zázemím a vodcovskými rozhodnutiami. Prostredníctvom empirickej analýzy a prípadových štúdií kríz sa štúdia snaží kvantifikovať vplyv Merkelovej na ekonomické prostredie Nemecka a kriticky zhodnotiť jej úspechy a výzvy. Výsledkom tejto bakalárskej práce je komplexná analýza pôsobenia Dr. Angely Merkelovej vo funkcii nemeckej kancelárky v rokoch 2005 až 2021.

Kľúčové slová: Angela Merkelová, krízový manažment, merkelizmus, vodcovstvo, vládnutie

ABSTRACT

VÝBERČIOVÁ, Erika: Angela Merkel: the secret of political and economic success in leadership. — University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. — Thesis supervisor: Mgr. Tetyana Zubro, PhD. — Bratislava, FMV EU, 2024,65p.

This bachelor's thesis offers a critical assessment of the political and economic success of Dr. Angela Merkel, former Chancellor of Germany from 2005 to 2021. Marked by crises such as the global financial meltdown and the COVID-19 pandemic, Merkel's leadership provides a compelling study of modern governance. Her pragmatic approach and commitment to European unity offer insights into the principles of leadership shaping European history, rooted in her East German upbringing and scholarly background. The main objective of this thesis is to examine, characterize, and evaluate Angela Merkel's economic and political success during her tenure as German Chancellor. The thesis consists of six chapters and twenty-four subchapters. The theoretical part examines Merkel's ideologies, economic beliefs and the correlation between her professional background and leadership decisions. Through empirical analysis and case studies of crises, the study seeks to quantify Merkel's impact on Germany's economic environment and critically assess her successes and challenges. The result of this bachelor thesis is a comprehensive analysis of Dr. Angela Merkel's tenure as German Chancellor from 2005 to 2021.

Key words: Angela Merkel, Crisis management, Merkelism, leadership, governance

Obsah

ÚVOD	11
1 EKONOMICKÁ FILOZOFIA ANGELY MERKELOVEJ	13
1.1 POZADIE A VPLYVY NA JEJ EKONOMICKÉ PRESVEDČENIE	13
1.2 KĽÚČOVÉ EKONOMICKÉ ZÁSADY, KTORÝMI SA RIADILA JEJ POLITIKA	14
1.3 PRÍSTUP KU GLOBALIZÁCII A LIBERALIZÁCII TRHU	15
1.4 ÚLOHA ŠTÁTU PRI REGULÁCII HOSPODÁRSTVA.....	16
2 POLITICKÝ PROGRAM ANGELY MERKELOVEJ	18
2.1 ZÁVÄZOK K SOCIÁLNEMU TRHOVÉMU HOSPODÁRSTVU (SOZIALE MARKTWIRTSCHAFT)	18
2.2 ZAMERANIE NA FIŠKÁLNY KONZERVATIVIZMUS A VYROVNaNÉ ROZPOČTY	19
2.3 PODPORA OCHRANY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA A UDRŽATELNOSTI	20
2.4 ÚLOHA NEMECKA V EURÓPSKEJ INTEGRÁCII A MEDZINÁRODNEJ SPOLUPRÁCI	22
2.5 PRÍSTUP K HUMANITÁRNYM VÝZVAM	23
2.5.1 Rodová rovnosť	23
2.5.2 Prísľahovalectvo	23
3 PROFESIONÁLNY ŽIVOT ANGELY MERKELOVEJ	25
3.1 VZDELANIE A SKÚSENOSTI NA ZAČIATKU KARIÉRY	25
3.2 POLITICKÝ VZOSTUP V RÁMCI KRESŤANSKODEMOKRATICKEJ ÚNIE (CDU)	26
3.3 FORMOVANIE JEJ ŠTÝLU VEDENIA A PRÍSTUPU K ROZHODOVANIU	27
3.4 ÚLOHA MENTOROV A VPLYVNÝCH OSOBNOSTÍ V JEJ KARIÉRE	28
3.5 ŽELEZNÁ KANCELÁRKA: MERKELOVEJ OSOBNOSTNÉ KVALITY	29
3.5.1 Stabilita	29
3.5.2 Pragmatizmus.....	30
3.5.3 61Disciplína	30
3.5.4 Odolnosť.....	31
3.5.5 Merkelizmus	31
3.5.6 Budovanie konsenzu	32
4 CIELE A METODIKA PRÁCE	33
5 RIEŠENIE KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ	36
5.1 FINANČNÁ KRÍZA	36
5.2 EURÓPSKA DLHOVÁ KRÍZA	37
5.3 KATASTROFA VO FUKUŠIME	39
5.4 ANEXIA KRYMU A VOJNA MEDZI RUSKOM A UKRAJINOU	41
5.5 MIGRAČNÁ KRÍZA	42
5.6 PANDEMICKÁ KRÍZA	44
6 EKONOMICKÉ UKAZOVATELE	47
6.1 HRUBÝ DOMÁCI PRODUKT	47
6.2 NEZAMESTNANOSŤ	50
6.3 ŠTÁTNY DLH	53
6.4 ŠTÁTNY DEFICIT.....	56
ZÁVER	59
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	61

Zoznam skratiek

HDP- Hrubý domáci produkt

TTIP- Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo

CDU- Kresťanskodemokratická únia Nemecka

COVID-19- Koronavírus Covid-19

EÚ- Európska Únia

ECB- Európska centrálna banka

USA- Spojené štáty americké

BDEW- Združenie energetického a vodohospodárskeho priemyslu

NATO- Organizácia Severoatlantickej zmluvy

SARS-CoV-2- Koronavírus 2 spôsobujúci ťažký akútny respiračný syndróm

Zoznam Grafov

Graf č.1: Percentuálna zmena reálneho HDP na obyvateľa v stabilných cenách roku 2010.....	48
Graf č.2: Percentuálna miera nezamestnanosti v Nemecku.....	50
Graf č.3: Vládny konsolidovaný dlh vyjadrený v % HDP.....	54
Graf č.4: Vládny deficit vyjadrený v % HDP.....	57

Zoznam Tabuliek

Tabuľka č.1: Percentuálna zmena reálneho HDP na obyvateľa v stabilných cenách roku 2010.....	47
Tabuľka č. 2: Percentuálna miera nezamestnanosti v Nemecku.....	50
Tabuľka č. 3: Vládny konsolidovaný dlh vyjadrený v % HDP.....	53
Tabuľka č.4: Vládny deficit vyjadrený v % HDP.....	56

„Always be more than you appear and never appear to be more than you are.“

Angela Merkel

Úvod

V priebehu vývoja súčasnej svetovej politiky vystupujú niektoré osobnosti ako určujúce postavy, ktorých vodcovstvo presahuje hranice štátov a má odozvu v celosvetovom spoločenstve. Jednou z týchto vplyvných osobností je Dr. Angela Merkelová, vyštudovaná kvantová chemička, ktorá sa ako prvá žena stala nemeckou kancelárkou a dostala sa do najvyšších poschodí politickej moci. Jej funkčné obdobie sa vyznačovalo dlhou životnosťou a stabilitou pri prekonávaní hospodárskych turbulencií a významných politicko-spoločenských zmien. Angela Merkelová bola nemeckou kancelárkou v rokoch 2005 až 2021. Merkelovej vedenie sa časovo zhodovalo s obdobím kríz a transformácií vrátane globálneho finančného kolapsu, prílevu utečencov do Európy, zložitých rokovaní okolo Brexitu a bezprecedentných výziev spojených s pandémiou COVID-19. Jej pragmatický prístup, snaha o dosiahnutie konsenzu a oddanosť európskej jednote jej priniesli rešpekt na domácej aj medzinárodnej scéne. Merkelovej integrita, čestnosť a ochota postaviť sa výzvam čelom, upevnili jej povest' svetovej štátničky. Jej politickú kariéru a ekonomickú filozofiu ovplyvnila východonemecká výchova a vedecké zázemie. Vďaka tomu je jej vedenie v zjednotenom Nemecku pútavou štúdiou moderného vodcovstva. Cieľom tejto práce je dôkladne zhodnotiť politický a hospodársky úspech Merkelovej. Merkelovej prístup k vedeniu sa vyznačuje pragmatickým inkrementalizmom a nezlomným odhodlaním k európskej jednote. To poskytuje jedinečnú príležitosť preskúmať princípy vodcovstva, ktoré formovali posledné dve desaťročia európskej histórie. Analýzou modelu Merkelovej sa snažíme rozoznať kľúčové ponaučenia v oblasti riadenia, ktoré sú relevantné nielen pre Nemecko, ale aj pre širší medzinárodný kontext. Teoretická časť sa zaoberá ideológiami a stratégiami, ktoré boli základom vlády Angely Merkelovej. Cieľom tejto časti je preskúmať jej ekonomické presvedčenie, politický program a vzájomný vzťah medzi jej profesionálnymi skúsenosťami a vodcovskými rozhodnutiami. Skúmame politické reakcie na globalizačné sily, ekonomickú liberalizáciu a momenty hlbokých sociálnych výziev. Zhodnotením funkčného obdobia Merkelovej v teoretických perspektívach táto práca poskytuje komplexný rámec pre hodnotenie jej vplyvu ako kancelárky. Piata kapitola práce formuluje ciele a metodológiu, čím určuje trajektóriu skúmania. Definuje sa rozsah výskumu a očakávané prínosy, ako aj metodologické prístupy, ktorými sa bude riadiť teoretické skúmanie aj praktická analýza. Stanovením cieľov a kritérií hodnotenia sa snažíme preklenúť medzeru medzi konceptuálnym skúmaním jej štyroch funkčných období a jeho

praktickými dôsledkami. Praktická časť sa zameriava na empirickú analýzu, v ktorej sa uvedené metodiky uplatňujú na hodnotenie Merkelovej pri realizácii politiky a krízovom riadení. Prípadové štúdie rôznych kríz poslúžia na ilustráciu Merkelovej reaktívnej a proaktívnej politiky, zatiaľ čo ekonomické ukazovatele kvantifikujú jej vplyv na ekonomické prostredie Nemecka. Cieľom tejto práce je prostredníctvom dôkladnej analýzy údajov a udalostí odhaliť reálne výsledky pôsobenia Merkelovej. Kriticky hodnotí jej vedenie na základe úspechov a problémov, ktorým Nemecko pod jej vedením čelilo. Práca prepája tieto dimenzie, aby vystihla podstatu trvalého odkazu Angely Merkelovej a posilnila chápanie toho, čo predstavuje úspešné politické vedenie. Poznatky štúdie budú podkladom pre súčasné a budúce diskusie o štátnickom riadení a poskytujú podrobný portrét líderky, ktorej prístup k riadeniu nepochybne zanechal trvalý vplyv na dejiny. Cieľom tohto skúmania je objasniť charakteristiky a stratégie, ktoré prispievajú k úspechu moderného štátu, ako to ilustruje kancelárstvo Angely Merkelovej. Cieľom tejto práce je poskytnúť komplexný opis kancelárskeho obdobia Angely Merkelovej a poukázať na jej úspechy aj výzvy, ktorým počas svojho pôsobenia v úrade čelila. Práca sa snaží prepojiť teoretické a empirické perspektívy, ako aj domáce a globálne aspekty s cieľom definovať miesto Merkelovej v rámci vládnutia v 21. storočí.

1 Ekonomická filozofia Angely Merkelovej

1.1 Pozadie a vplyvy na jej ekonomické presvedčenie

Ekonomická filozofia Angely Merkelovej je hlboko zakorenená v rôznorodom prostredí, pričom kľúčové vplyvy pochádzajú z obdobia jej formovania vo východnom Nemecku. Vďaka životu v štáte, ktorý sa vyznačoval centrálnym plánovaným hospodárstvom, Merkelová na vlastnej koži spoznala jeho obmedzenia a neefektívnosť. Výrazné rozdiely medzi východným a západným Nemeckom počas jej mladosti zanechali nezmazateľný dojem a podnietili jej príklon k trhovo orientovaným hospodárskym riešeniam ako prostriedku na podporu väčšej efektívnosti a spravodlivosti.

Akademická kariéra Merkelovej, ktorá vyvrcholila doktorátom z kvantovej chémie, významne formovala intelektuálne základy jej ekonomického presvedčenia. Prísne analytické vzdelanie, ktoré získala, jej dalo disciplinované a metodické myslenie. Toto vedecké zázemie zohralo kľúčovú úlohu pri formovaní jej prístupu k ekonomickým výzvam, pričom kládla dôraz na rozhodovanie založené na dôkazoch a vstúpila si pragmatický prístup k formulovaniu politiky.

Jej odchod z východného Nemecka do západného ešte viac obohatil Merkelovej ekonomickú perspektívu. Jej osobné skúsenosti z tohto transformačného obdobia jej poskytli pohľad na výzvy a príležitosti spojené so zjednotením. Tento historický kontext ovplyvnil nielen jej rozhodnutie udržať stabilitu, ale podporil aj diferencované chápanie hospodárskych potrieb zjednoteného Nemecka.¹

Hlavnú úlohu pri formovaní hospodárskej filozofie Merkelovej zohrali globálne hospodárske trendy, najmä výzvy, ktoré priniesla svetová finančná kríza počas jej funkčného obdobia. Jej pragmatická reakcia na tieto výzvy, charakterizovaná vyváženým prístupom, ktorý kombinoval trhové riešenia s regulačnými opatreniami, preukázala jej schopnosť prispôbiť sa meniacim sa hospodárskym podmienkam. Merkelovej rozhodnutie viesť Nemecko cez turbulentné časy so stabilitou zvýraznilo jej odolnosť a prezieravosť pri orientácii v dynamických globálnych hospodárskych trendoch. Okrem toho sa Merkelovej vedenie krajiny časovo zhodovalo s obdobím významných globálnych hospodárskych zmien vrátane vzostupu rozvíjajúcich sa ekonomík a zmeny dynamiky obchodu. Tieto

¹ Petrikowski, N. P. (2024, April 15). *Angela Merkel | Biography, education, political career, successor, & Facts*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Angela-Merkel>

makroekonomické sily ovplyvnili jej politiku, čo svedčí o tom, že si veľmi dobre uvedomuje postavenie Nemecka vo vyvíjajúcom sa globálnom hospodárskom prostredí. Ekonomické názory Angely Merkelovej v podstate odrážajú syntézu rôznych vplyvov, od rozdielov medzi východným a západným Nemeckom až po výzvy globálnej hospodárskej krízy.

1.2 Kľúčové ekonomické zásady, ktorými sa riadila jej politika

Hospodárska politika Angely Merkelovej, ktorá je základom jej pôsobivého vedenia, sa riadi pevnou oddanosťou základným zásadám, pričom hlavným cieľom je zachovanie hospodárskej stability. Tento záväzok k stabilite nadobudol v rozhodujúcich okamihoch ešte väčší význam, najmä v dôsledku globálnej finančnej krízy a následných problémov v eurozóne. Tvárou v tvár týmto hrozivým hospodárskym protivetrom Merkelová strategicky stanovila fiškálnu disciplínu ako základ svojho prístupu, pričom si uvedomila jej ústrednú úlohu pri posilňovaní odolnosti a stability nemeckého hospodárstva. ²Podstata ekonomickej filozofie Merkelovej spočíva v jej pragmatickom pohľade, ktorý jej umožnil obratne sa orientovať v zložitom a neustále sa vyvíjajúcom hospodárskom prostredí.

V reakcii na výzvy Merkelová preukázala jedinečnú flexibilitu a schopnosť dynamicky prispôbovať politiky meniacim sa kontúram svetového hospodárstva. Táto schopnosť prispôbiť sa nielenže preukázala jej zručnosti v oblasti krízového riadenia, ale stala sa aj charakteristickou črtou jej hospodárskeho vedenia, vďaka čomu Nemecko dokázalo prekonať búrky a vyjsť z nich silnejšie.³

Dôležitým a charakteristickým prvkom hospodárskych stratégií Merkelovej sa stal dôraz na budovanie konsenzu. Keďže si uvedomovala zložitú súhru medzi hospodárskou politikou a širším politickým prostredím, aktívne vytvárala atmosféru spolupráce a dohody.

Uprednostňovaním konsenzu pred konfrontáciou Merkelová šikovne minimalizovala riziká politickej polarizácie, čím vytvorila prostredie priaznivé pre účinné a udržateľné vykonávanie hospodárskych opatrení. Tento dôraz na konsenzus nielenže posilnil legitimitu

² Matthijs, M., & Kelemen, R. D. (2021, July 16). *The other side of Angela Merkel's 16 years as German chancellor*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2021/07/09/angela-merkel-german-chancellor-europe-trade-euro-refugees-crisis/>

³ Corea, N. (2018, December 14). *How Angela Merkel leads with her moral compass - the Aspen Institute*. The Aspen Institute. <https://www.aspeninstitute.org/blog-posts/how-angela-merkel-leads-with-her-moral-compass/>

jej politik, ale tiež významne prispel k udržateľnosti a stabilite jej hospodárskych stratégií počas dlhého obdobia jej vedenia.

1.3 Prístup ku globalizácii a liberalizácii trhu

Prístup Angely Merkelovej ku globalizácii sa vyznačoval vyváženým prístupom, ktorý sa pohyboval na tenkej hranici medzi prijatím výhod otvorených trhov a uznaním nevyhnutnosti zodpovednej regulácie. V ére, ktorá sa vyznačuje rastúcou vzájomnou prepojenosťou, Merkelová uznala výhody medzinárodného obchodu a spolupráce, pričom zdôraznila potenciál pre hospodársky rast, inovácie a globálnu stabilitu.

Merkelová zaujala diferencovaný prístup, ktorý presahoval rámec jednorozmerného schvaľovania globalizácie. Hoci obhajovala príležitosti, ktoré ponúkajú otvorené trhy, zároveň si veľmi dobre uvedomovala potenciálne negatívne dôsledky spojené s neobmedzenou globalizáciou. Rozpoznala problémy, ako je presídľovanie pracovných miest a príjmová nerovnosť, a uznala, že výhody globalizácie by nemali ísť na úkor sociálnej súdržnosti a hospodárskych rozdielov.

Merkelová aktívne podporovala Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo⁴ (TTIP) ako prejav svojho záväzku k vyváženej globalizácii. Jej cieľom bolo vytvoriť rámec, ktorý by podporoval hospodársku spoluprácu medzi Európskou úniou a Spojenými štátmi prostredníctvom presadzovania voľných a spravodlivých obchodných postupov. Merkelová podporila TTIP, čím zdôraznila význam etického zapojenia trhu v globalizovanom svete. Zdôraznila potrebu obchodných dohôd, ktoré podporujú hospodársky rast a zároveň dodržiavajú sociálne a environmentálne normy. Okrem toho Merkelová svojím postojom ku globalizácii preukázala pragmatické chápanie meniacej sa dynamiky svetového hospodárstva.

V jej vízii liberalizácia trhu nebola synonymom ignorovania etických aspektov. Jej odhodlanie zabezpečiť, aby sa výhody liberalizovaných trhov premietli do hmatateľných prínosov pre občanov a celú spoločnosť, sa odráža v jej obhajobe zodpovedného zapojenia do trhu. Tento prístup je v súlade s jej širšou ekonomickou filozofiou, ktorá uprednostňuje stabilitu, pragmatizmus a budovanie konsenzu.

Prístup Merkelovej ako globálnej líderky ku globalizácii mal trvalý vplyv na medzinárodnú hospodársku diskusiu. Jej vyvážený postoj, ktorý uznáva príležitosti aj

⁴ Welle, D. (2016, September 9). Merkel speaks out in support of TTIP. In *dw.com*.
<https://www.dw.com/en/merkel-speaks-out-in-favor-of-keeping-ttip-negotiations-going/a-19538183>

výzvy vyplývajúce z globálneho prepojenia, postavil Nemecko do pozície modelu zodpovedného a vyváženého zapojenia sa do čoraz viac prepojeného sveta. Odkaz Angely Merkelovej v oblasti globalizácie charakterizuje pragmatické vedenie, v ktorom sa hospodárska otvorenosť harmonicky spája s etickými aspektmi a záväzkom k blahu spoločností doma aj v zahraničí.

1.4 Úloha štátu pri regulácii hospodárstva

Angela Merkelová verila v obmedzené zásahy štátu do regulácie hospodárstva. Uznávala zodpovednosť štátu za zabezpečenie fungujúceho trhu a poskytovanie sociálnych záchranných sietí. Zároveň však obhajovala trhové mechanizmy a uprednostňovala autonómiu podnikov pred rozsiahlou štátnou kontrolou.

Merkelovej ekonomická filozofia sa sústredila na presvedčenie, že obmedzená úloha štátomôže podporiť hospodársku dynamiku. Jej cieľom bolo namiesto zavádzania náročných regulácií vytvoriť prostredie priaznivé pre podnikanie, ktoré by podporovalo rast a inovácie. Jej vízia bola založená na myšlienke, že konkurenčný trh vedený súkromným sektorom môže uľahčiť hospodársku prosperitu a udržateľný rozvoj. Tento pohľad nenaznačuje, že by sa štát mal vyhýbať svojim povinnostiam. Merkelová uznáva zodpovednosť štátu za zabezpečenie spravodlivej hospodárskej súťaže, zabránenie zneužívaniu trhu a ochranu záujmov občanov. Je presvedčená, že štát zohráva kľúčovú úlohu pri vytváraní regulačného rámca potrebného pre rovnaké podmienky, ktorý umožňuje podnikom prosperovať a zároveň chráni spotrebiteľov a zachováva integritu trhu.

Hospodárska politika Angely Merkelovej zároveň preukazuje odhodlanie riešiť sociálne nerovnosti prostredníctvom cielených intervencií. Hoci uprednostňovala trhovo orientované mechanizmy, uznala nevyhnutnosť zmiernovania rozdielov a podpory sociálnej súdržnosti. Cieľom tohto diferencovaného prístupu bolo dosiahnuť rovnováhu medzi požiadavkami voľnotrhového hospodárstva a povinnosťou štátu riešiť spoločenské výzvy. Príkladom tohto prístupu bol záväzok Merkelovej voči sociálnym záchranným sieťam a politike sociálneho zabezpečenia. Namiesto demontáže týchto štruktúr sa Merkelová usilovala o ich zdokonalenie a prispôbenie, aby sa zabezpečila ich účinnosť vzhľadom na meniace sa hospodárske prostredie. Jej vízia zahŕňala pragmatické uznanie toho, že dobre regulovaný trh môže existovať súčasne so sociálnou zodpovednosťou, pričom štát slúži ako

ochranca hospodárskej dynamiky aj spoločenského blahobytu.⁵

⁵ AGI asks. (2021, June 1). *What is Angela Merkel's impact on the global economy..* AGI.
<https://americangerman.institute/2021/06/aicgs-asks-what-is-angela-merkels-impact-on-the-global-economy/>

2 Politický program Angely Merkelovej

2.1 Závazok k sociálnemu trhovému hospodárstvu (soziale Marktwirtschaft)

Základom politického programu Angely Merkelovej bolo presadzovanie sociálneho trhového hospodárstva. Závazok Angely Merkelovej voči sociálnemu trhovému hospodárstvu alebo "soziale Marktwirtschaft" bol základom jej politického programu.⁶ Táto vízia zosúladovala princípy voľného trhu so silnou sociálnou sieťou. Merkelová tento prístup presadzovala počas celej svojej kariéry a zostáva určujúcim aspektom jej odkazu. Sociálne trhové hospodárstvo je osobitý hospodársky model hlboko zakorenený v nemeckej povojnovej histórii. Tento ekonomický model sa stal vedúcou silou Merkelovej vlády a odráža jej odhodlanie podporovať hospodársky rast a zároveň zabezpečiť sociálnu spravodlivosť a inkluzívnosť. Jej cieľom je dosiahnuť krehkú rovnováhu medzi dynamikou kapitalizmu voľného trhu a imperatívom sociálnej zodpovednosti. Podpora tohto modelu zo strany Merkelovej nebola len ideologickým postojom, ale praktickým uznaním toho, že prosperujúce hospodárstvo by malo byť sprevádzané odhodlaním riešiť spoločenské problémy a nerovnosti.

Nemecká vláda pod vedením Merkelovej zaviedla rôzne politiky zamerané na posilnenie základných aspektov sociálneho trhového hospodárstva.⁷ Osobitná pozornosť sa venovala vzdelávaniu, ktoré je považované za kľúčový faktor sociálnej mobility a hospodárskej prosperity. Merkelovej vláda sa zamerala na zlepšenie vzdelávacích príležitostí a zabezpečenie prístupu ku kvalitnému vzdelaniu pre všetky segmenty spoločnosti.

Zdravotná starostlivosť, ktorá je ďalším dôležitým prvkom, prešla reformami s cieľom zlepšiť dostupnosť a kvalitu.⁸ Systém zdravotnej starostlivosti bol posilnený, aby sa zabezpečil prístup občanov k potrebným zdravotníckym službám bez zbytočného finančného zaťaženia. Závazok v oblasti zdravotnej starostlivosti odráža presvedčenie, že

⁶ Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. (2008, June 12). *Die Bundesregierung Informiert*. Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-795504>

⁷ Malik, T. D., & Hermanadi, H. (2015). *Media Research: The German and European economic policies under chancellor Angela Merkel*. Ugm. https://www.academia.edu/14690374/Media_Research_THE_GERMAN_AND_EUROPEAN_ECONOMIC_POLICIES_UNDER_CHANCELLOR_ANGELA_MERKEL

⁸ Welt. (2018, October 16). *Medizin: Merkel: Gesundheitsversorgung ist eine globale Aufgabe*. DIE WELT. <https://www.welt.de/newsticker/news1/article182224336/Medizin-Merkel-Gesundheitsversorgung-ist-eine-globale-Aufgabe.html>

zdravé obyvateľstvo je nielen sociálnym imperatívom, ale aj katalyzátorom hospodárskej produktivity.

Kľúčovou oblasťou boli aj dávky v nezamestnanosti, ktoré sú v súlade s dôrazom sociálneho trhového hospodárstva na poskytovanie silnej sociálnej záchranej siete. Cieľom politiky Angely Merkelovej bolo zabezpečiť, aby jednotlivci, ktorí čelia ekonomickým ťažkostiam, dostali primeranú podporu, čo prispelo k sociálnej stabilite a zároveň potvrdilo nestálosť moderných ekonomík.

Merkelovej vláda sa orientovala v zložitých podmienkach rýchlo sa meniaceho globálneho prostredia prostredníctvom vykonávania politik, ktoré riešia nové problémy, ako je digitálna transformácia priemyselných odvetví a potreba rozvoja zručností na vyvíjajúcom sa trhu práce. Okrem toho Merkelovej angažovanosť v sociálno-trhovom hospodárstve presahuje hranice jednotlivých štátov. Ako významná osobnosť európskej integrácie podporovala európske politiky, ktoré boli v súlade so zásadami sociálneho trhového hospodárstva. Jej vedenie počas krízy eurozóny zdôraznilo jej oddanosť hospodárskej stabilite aj sociálnej spravodlivosti, čím podporila súdržnú Európu.

2.2 Zameranie na fiškálny konzervativizmus a vyrovnané rozpočty

Fiškálny konzervativizmus bol hlavnou zásadou počas celého obdobia pôsobenia Angely Merkelovej v čele krajiny, vyznačoval sa jej ekonomickou filozofiou a významne prispel k povesti Nemecka ako krajiny finančnej stability. Merkelovej záväzok k disciplinovanej fiškálnej politike vrátane udržiavania vyrovnaných rozpočtov sa stal charakteristickým znakom jej hospodárskeho riadenia, čo bolo obzvlášť viditeľné počas búrlivého obdobia krízy eurozóny.

Základom fiškálneho konzervativizmu Merkelovej bolo pragmatické uznanie trvalej hodnoty zdravého hospodárskeho riadenia.⁹ Záväzok Nemecka udržiavať vyrovnaný rozpočet, často označovaný ako "*schwarze Null*" alebo čierna nula, stelesňuje jej presvedčenie, že zodpovedná fiškálna politika je nevyhnutná na zabezpečenie dlhodobej hospodárskej odolnosti a stability krajiny. Dokonca aj tvárou v tvár kríze eurozóny zostal záväzok Nemecka dodržiavať fiškálnu disciplínu pevný. Zatiaľ čo ostatné európske krajiny zápasili s hospodárskymi turbulenciami a rastúcimi verejnými dlhmi, Nemecko sa držalo

⁹ Nasir, M. A. (2021, September 23). *Merkel's caution has made Germany the great economic underachiever of our times*. The Conversation. <https://theconversation.com/merkels-caution-has-made-germany-the-great-economic-underachiever-of-our-times-168503>

politiky úsporných opatrení. Merkelová podporovala obozretnú fiškálnu politiku a zdôrazňovala, že je dôležité žiť v rámci svojich možností a vyhýbať sa nadmernému verejnému dlhu.

Merkelová kládla dôraz na vyrovnané rozpočty nielen preto, že sa snažila o finančnú zdržanlivosť, ale odrážala aj širšiu ekonomickú filozofiu. Dôvody, ktoré stáli za touto politikou, presahovali krátkodobé politické úvahy. Vyjadroval víziu zodpovedného riadenia, ktoré uprednostňovalo dlhodobé hospodárske zdravie národa. Pod vedením Merkelovej sa fiškálny konzervativizmus vyznačoval záväzkom k udržateľným hospodárskym postupom a odmietaním ohrozenia fiškálnej budúcnosti krajiny kvôli okamžitým ziskom. Tento záväzok k fiškálnej disciplíne zohral kľúčovú úlohu pri formovaní hospodárskej politiky Nemecka. Merkelovej vláda zaviedla opatrenia na kontrolu verejných výdavkov, zvýšenie efektívnosti verejnej správy a uskutočnenie štrukturálnych reforiem zameraných na podporu hospodárskeho rastu. Dôraz na fiškálny konzervativizmus nebol samoučelný, ale bol prostriedkom na vytvorenie odolného hospodárskeho základu, ktorý by dokázal odolať vonkajším šokom a neistotám.

Okrem toho Merkelovej fiškálny konzervativizmus prispel k tomu, že Nemecko sa stalo hospodárskou veľmocou v rámci Európskej únie.¹⁰ Dobré hospodárske výsledky krajiny a záväzok k vyrovnaným rozpočtom dodávajú Merkelovej obhajobe fiškálnej zodpovednosti na európskej úrovni dôveryhodnosť. Jej vedúce postavenie počas rokovaní zameraných na stabilizáciu eurozóny podčiarkuje jej presvedčenie, že disciplinovaná fiškálna politika je nevyhnutná pre spoločné blaho Európskej únie. Merkelovej dedičstvo v tejto oblasti je dedičstvom obozretného hospodárskeho riadenia. Fiškálny konzervativizmus nebol len politickou voľbou, ale základným princípom, ktorý viedol Nemecko na jeho ceste zložitým svetovým hospodárstvom.

2.3 Podpora ochrany životného prostredia a udržateľnosti

Politický program Angely Merkelovej presahoval tradičné ekonomické úvahy a zahŕňal silný záväzok k ochrane životného prostredia a udržateľnosti. V popredí tejto environmentálnej vízie bola „*Energiewende*“¹¹, ambiciózna a komplexná iniciatíva,

¹⁰ Guérot, U., & Plottka, J. (2021, September 26). *Merkels Europapolitik oder der Preis des Pragmatismus*. *Revue D'Allemagne/Revue D'Allemagne Et Des Pays De Langue Allemande*, 54(1), pp. 131–151. <https://doi.org/10.4000/allemande.3059>

¹¹ Viac o projekte *Energiewende*: *Agora Energiewende*. (2024, April 10). <https://www.agora-energiewende.org/>

ktorú presadzovala vláda Angely Merkelovej. „*Energiewende*“, čo v preklade znamená „*Energetická transformácia*“, bol program zameraný na ochranu životného prostredia a na posun Nemecka smerom k udržateľnej a ekologickej energetickej budúcnosti. Predstavovalo to významnú zmenu v energetickej politike Nemecka, ktorá sa odklonila od tradičných zdrojov fosílnych palív a prešla na rozmanitejší a udržateľnejší energetický mix. V iniciatíve sa uznáva naliehavá potreba riešiť celosvetové environmentálne problémy, ako je zmena klímy, a potreba znížiť emisie skleníkových plynov.

Kľúčovým aspektom „*Energiewende*“ bola podpora obnoviteľných zdrojov energie. Vláda na čele s Merkelovou zaviedla silné politiky na podporu rozvoja a integrácie technológií obnoviteľných zdrojov energie, ako sú veterná, solárna a vodná energia, do národnej energetickej siete. Nemecká politika „*Energiewende*“ nielenže znížila závislosť krajiny odneobnoviteľných zdrojov, ale zároveň ju etablovala ako lídra v globálnom prechode na nízkouhlíkové hospodárstvo.

Prioritou tejto politiky bola aj energetická účinnosť, pričom vláda Angely Merkelovej zaviedla opatrenia na jej zlepšenie v rôznych odvetviach, ako je priemysel, doprava a obytné budovy. Cieľom bolo znížiť spotrebu energie a optimalizovať využívanie zdrojov, čím sa podporil udržateľný a environmentálne zodpovedný prístup k využívaniu energie.¹²

Zníženie emisií uhlíka bolo kľúčovou súčasťou environmentálneho programu Merkelovej. „*Energiewende*“ zahŕňala opatrenia na zníženie emisií uhlíka z rôznych zdrojov v súlade s celosvetovým úsilím o zmiernenie zmeny klímy. Merkelovej záväzok dosiahnuť konkrétne zníženie emisií uhlíka preukázal jej oddanosť medzinárodným environmentálnym cieľom a prispel k pozícii Nemecka ako zodpovedného globálneho správcu životného prostredia.

Merkelová sa zasadzovala za ochranu životného prostredia presahujúcu štátne hranice. Ako kľúčový hráč na medzinárodných fórach využívala svoj vplyv na presadzovanie globálnej spolupráce v otázkach životného prostredia. Jej vedúce postavenie v rokovaní o zmene klímy a angažovanosť v Parížskej dohode ukázali odhodlanie spolupracovať pri riešení spoločných výziev, ktoré prináša meniaci sa klíma. *Energiewende* čelila výzvam a kritike, pričom sa diskutovalo o jej ekonomickej uskutočniteľnosti a praktickej realizácii. Kancelárka Merkelová sa však naďalej angažovala za udržateľnosť a ochranu životného prostredia. Jej vízia nebola zameraná len na krátkodobé zisky, ale uvedomovala si aj

¹² Thalman, E. & Wettengel, J. (2021, December 7). *The story of "Climate Chancellor" Angela Merkel*. Clean Energy Wire. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/making-climate-chancellor-angela-merkel>

dlhodobé výhody prechodu na udržateľnejší a ekologickejší energetický model.

2.4 Úloha Nemecka v európskej integrácii a medzinárodnej spolupráci

Angela Merkelová zohrala rozhodujúcu úlohu pri formovaní postoja Nemecka k európskej integrácii a medzinárodnej spolupráci, čo znamenalo prelomové obdobie v diplomatickej angažovanosti krajiny. Merkelovej reakcia na krízu eurozóny sa vyznačovala presadzovaním stability, čo položilo základy širšieho záväzku voči európskej integrácii, ktorý presahoval hospodárske imperatívy. Počas krízy sa Merkelová stala hnacou silou koordinovanej a spoločnej reakcie členských štátov Európskej únie. Merkelová presadzovala opatrenia na stabilizáciu európskeho hospodárstva, pričom si uvedomovala vzájomnú prepojenosť regiónu a potrebu spoločného postupu. Jej pragmatický prístup k riešeniu krízy presahoval národné záujmy a odrážal záväzok voči spoločnému osudu členských štátov EÚ a významu zjednotenej Európy tvárou v tvár hospodárskym výzvam.

Merkelovej angažovanosť v európskej integrácii presahovala ekonomické hľadisko. Merkelová uznala potrebu integrovanejšej a súdržnejšej Európskej únie nielen v hospodárskych otázkach, ale aj pri riešení širších výziev. Táto vízia zahŕňala otázky od bezpečnosti a migrácie až po zmenu klímy. Merkelová sa zasadzovala za jednotnú reakciu na tieto výzvy, čím zdôraznila svoju vieru v kolektívnu silu európskych národov, ktoré spolupracujú.

V oblasti bezpečnosti zohrala Merkelová kľúčovú úlohu pri vytváraní pevnejších väzieb medzi členskými štátmi EÚ. Líderka prispela k iniciatívam zameraným na posilnenie európskej bezpečnostnej spolupráce, pričom zdôraznila potrebu jednotného frontu voči vyvíjajúcim sa geopolitickým hrozbám. Tento záväzok k bezpečnostnej spolupráci nebol len reakciou na vonkajšie výzvy, ale aj uznaním vzájomne prepojených bezpečnostných záujmov európskych štátov.

Prístup Merkelovej k migrácii zdôraznil jej odhodlanie reagovať na jednu z najnaliehavejších výziev, ktorým EÚ čelí, súcitne a na základe spolupráce. Vyjadrila svoj postoj za kolektívny prístup k riešeniu utečeneckej krízy, pričom zdôraznila význam rozdelenia bremena a solidarity medzi členskými štátmi EÚ. Jej vedenie v tomto období preukázalo diferencované chápanie potreby koordinovanej a humánnej reakcie na zložitú migračnú dynamiku.

Okrem toho sa Nemecko pod vedením Merkelovej aktívne podieľalo na celosvetovom

diplomatickom úsilí, čím prispelo k svojej úlohe diplomatickej a hospodárskej veľmoci.¹³

2.5 Prístup k humanitárnym výzvam

Politický program Angely Merkelovej ďaleko presahoval hospodárske úvahy. Venovala sa riešeniu kritických sociálnych otázok s osobitným dôrazom na rodovú rovnosť a príst'ahovalectvo. Merkelová vo svojom vedení preukázala diferencovaný a pragmatický prístup, ktorý odrážal jej presvedčenie o dôležitosti rozmanitosti, rovnakých príležitostí a súcitných reakcií na zložité humanitárne výzvy.

2.5.1 Rodová rovnosť

Pokiaľ ide o rodovú rovnosť, Merkelová sa aktívne zasadzovala za politiky zamerané na jej presadzovanie, pričom si uvedomovala nevyhnutnosť zvýšenia účasti žien na pracovnom trhu a na vedúcich pozíciách. Merkelovej odhodlanie presadzovať rodovú rovnosť je zrejmé z jej iniciatív zameraných na odstránenie rozdielov v odmeňovaní žien a mužov, zlepšenie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom a poskytnutie väčšieho počtu príležitostí ženám v rôznych profesijných oblastiach.¹⁴ Jej nástup do najvyššej politickej funkcie v Nemecku slúži ako symbol pokroku pri prekonávaní rodových noriem a inšpiruje budúce generácie žien, aby sa usilovali o vedúce pozície.

Okrem toho sa prístup Merkelovej k rodovej rovnosti netýkal len politických iniciatív, ale odrážal aj širšiu kultúrnu zmenu. Zasadzovala sa za zmenu spoločenského postoja k ženám v vedúcich pozíciách, spochybňovala stereotypy a podporovala prostredie, v ktorom by sa ženám mohlo profesionálne dariť. Vedúce postavenie Merkelovej v tejto oblasti prispelo k pokroku Nemecka pri riešení rodových rozdielov a podpore inkluzívnejšej a rozmanitejšej spoločnosti.¹⁵

2.5.2 Príst'ahovalectvo

Jedným z najvýznamnejších momentov Merkelovej vedenia bolo jej rozhodnutie otvoriť dvere Nemecka utečencom v roku 2015. Toto rozhodnutie, ktoré sa stretlo s podporou aj kritikou, zvýraznilo Merkelovej pragmatickú a súcitnú reakciu na rastúcu humanitárnu krízu.

¹³ Günar, A., & Aras, İ. (2022). *Merkel effect in European crises: From "Kohl's mädchen" to "Nobody's girl."* Akademik Yaklaşımlar Dergisi, 13(2), pp. 690–706. <https://doi.org/10.54688/ayd.1178542>

¹⁴ Gaiek, L., & Garcia, M. (2023). *The reluctant feminist: Angela Merkel's cautious leadership.* The Scholarship Without Borders Journal, 1(2). <https://doi.org/10.57229/2834-2267.1013>

¹⁵ Evdokimova, O., & Semenova, J. (2021, September 26). Angela Merkel und ihr Erbe für Frauen. In *dw.com*. <https://www.dw.com/de/was-hat-angela-merkel-f%C3%BCr-frauen-erreicht/a-59258871>

Bezprecedentnému prílevu utečencov, Merkelovej rozhodnutie, odrážalo záväzok k historickej zodpovednosti Nemecka a uznanie humanitárnej nevyhnutnosti poskytnúť pomoc.

Merkelová vo svojom prístupe k prísťahovalectvu vyvážila humanitárne hodnoty s praktickými výzvami, ktoré predstavuje rozsiahla migrácia. Jej rozhodnutie vyvolalo diskusie, ale ukázalo, že líderka je ochotná orientovať sa v zložitých otázkach hlboko polarizovanej problematiky. Merkelová zdôraznila potrebu riešiť základné príčiny migrácie aobhajovala medzinárodnú spoluprácu s cieľom vytvoriť udržateľné riešenia a podporiť stabilitu v regiónoch, ktoré čelia krízam.

Okrem toho Merkelová svojím vedením počas utečeneckej krízy preukázala odhodlanie podporovať sociálnu súdržnosť v Nemecku. Jej vláda zaviedla opatrenia na integráciu utečencov do nemeckej spoločnosti, pričom uznala potrebu inkluzívnych politík, ktoré by boli prospešné tak pre novopríchodzích, ako aj pre existujúce obyvateľstvo. Tento prístup odrážal odhodlanie Merkelovej budovať rozmanitú a harmonickú spoločnosť, ktorá si váži prínos jednotlivcov z rôznych prostredí.¹⁶

¹⁶ Gaiek, L., & Garcia, M. (2023). *The reluctant feminist: Angela Merkel's cautious leadership*. The Scholarship Without Borders Journal, 1(2). <https://doi.org/10.57229/2834-2267.1013>

3 Profesionálny život Angely Merkelovej

3.1 Vzdelanie a skúsenosti na začiatku kariéry

Akademické vzdelanie Angely Merkelovej v oblasti fyziky a kvantovej chémie jej poskytlo analytické myslenie a schopnosť riešiť problémy, ktoré sa stali charakteristickými pre jej politické vedenie. Skúsenosti z akademického prostredia, ktoré Merkelová získala na začiatku svojej kariéry, nielenže odrážajú jej intelektuálne schopnosti, ale poskytujú jej aj silný základ pre prístup k zložitým otázkam s vedeckým a metodickým prístupom, čo vytvára predpoklady pre jej transformujúcu sa politickú kariéru.¹⁷

Merkelová sa na začiatku svojej akademickej dráhy zamerala na prírodné vedy. Jej štúdium fyziky na Ústrednom inštitúte fyzikálnej chémie Akadémie vied vo východnom Berlíne znamenalo začiatok cesty, ktorá jej vstúpila prísny a disciplinovaný prístup k riešeniu problémov. Toto základné obdobie fyziky zdokonaľovalo jej analytické schopnosti a podporovalo myslenie, ktoré uprednostňovalo systematické myslenie, logické uvažovanie a uplatňovanie vedeckých princípov pri riešení reálnych problémov.

Merkelovej akademická cesta sa zmenila, keď prešla na kvantovú chémiu. Doktorandský výskum v tejto vysoko špecializovanej oblasti ešte viac zdokonalil jej analytické myslenie. Kvantová chémia si vyžaduje presné a zložité pochopenie molekulárnych interakcií, čo si od Merkelovej vyžaduje, aby sa orientovala v zložitosti abstraktných teórií a empirických pozorovaní.¹⁸ Akademická fáza Merkelovej zdokonalila jej schopnosť rozoberať zložité problémy a vypestovala neoceniteľnú odolnosť pre jej budúce politické snahy.

Jej skúsenosti z počiatku kariéry v akademickom prostredí, vrátane jej pôsobenia ako výskumnej pracovníčky v Ústrednom ústave fyzikálnej chémie a neskôr ako hovorkyne Akadémie vied, jej poskytli jedinečný pohľad na vec. Zapojenie do vedeckého výskumu vybavilo Angelu Merkelovú schopnosťou pristupovať k problémom nezaujato a na základe dôkazov. Tento základ vo výskume a komunikačných zručnostiach ju posunul do pozície premýšľavej a výrečnej osobnosti, ktorá dokáže pretaviť zložité koncepty do zrozumiteľného rozprávania.

¹⁷ Petrikowski, N. P. (2024, April 15). *Angela Merkel | Biography, education, political career, successor, & Facts*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Angela-Merkel>

¹⁸ Pazzanese, Ch. (2023, November 9). Angela Merkel, the scientist who became a world leader. In *Harvard Gazette*. <https://news.harvard.edu/gazette/story/2019/05/those-who-have-known-angela-merkel-describe-her-rise-to-prominence/>

Analytická precíznosť, ktorú si vypestovala počas štúdia a na začiatku kariéry, sa stala charakteristickým znakom jej politického vedenia. Keď Merkelová prešla z akademickej pôdy do politiky, priniesla si so sebou schopnosť analyzovať zložité problémy, zvažovať viaceré perspektívy a vypracovať praktické riešenia. Táto analytická schopnosť sa prejavila najmä v krízových obdobiach, ako bol celosvetový finančný pokles a kríza eurozóny, keď sa Merkelovej vedenie vyznačovalo rozvážnou a strategickou reakciou založenou na hlbokom pochopení ekonomických princípov.

Okrem toho Merkelovej skoré pôsobenie v prísnom akademickom prostredí vo východnom Nemecku podporilo vlastnosti, ako je disciplína, odolnosť a schopnosť orientovať sa v byrokratických štruktúrach. Tieto vlastnosti sa ukázali ako kľúčové v zložitom a často turbulentnom svete politiky, kde sa Merkelová stala prvou nemeckou kancelárkou a významnou svetovou štátničkou.

3.2 Politický vzostup v rámci Kresťanskodemokratickej únie (CDU)

Angela Merkelová sa dostala k moci v Kresťanskodemokratickej únii (CDU) vďaka svojmu obratnému ovládaniu straníckej dynamiky, schopnosti dosiahnuť konsenzus a presadiť sa ako pragmatická a efektívna líderka. Kariéra Merkelovej v rámci CDU sa vyznačovala sériou strategických funkcií, ktoré ukázali jej schopnosť riešiť rôzne oblasti politiky a získavať čoraz väčšiu podporu v rámci strany.

Jej skoré angažovanie v CDU položilo základy pre jej ďalší vzostup. Merkelovej politická kariéra zaznamenala významný obrat, keď v roku 1991 prevzala funkciu ministerky pre ženy a mládež, čím preukázala svoje schopnosti a vodcovské zručnosti. Merkelová preukázala svoju oddanosť sociálnym otázkam a rodovej rovnosti a presadila sa ako sebedomá líderka, ktorá účinne obhajuje oblasti politiky, ktoré si často vyžadujú diferencovaný a empatický prístup. Táto skorá pozícia jej umožnila vybudovať si širokú základňu podpory, najmä medzi tými, ktorí oceňovali jej odhodlanie riešiť spoločenské problémy.

Neskôr, v roku 1994, sa Merkelová s dôverou ujala funkcie ministerky životného prostredia, ochrany prírody a jadrovej bezpečnosti. Z úspešného pôsobenia Angely Merkelovej na postministerky životného prostredia je zrejmé jej všestrannosť pri riešení rôznych politických oblastí a jej angažovanosť v otázkach životného prostredia. Jej pragmatický prístup založený na konsenze jej umožnil orientovať sa v zložitých otázkach environmentálnej politiky a dosiahnuť hmatateľné výsledky.

V roku 2000 Merkelová vystriedala na čele strany Wolfganga Schäubleho, čím preukázala svoje schopnosti a odborné znalosti pri vedení CDU. Zvolenie Angely Merkelovej za predsedníčku CDU bolo historickým momentom, keďže sa stala prvou ženou na čele strany.

Vedenie Merkelovej bolo charakteristické jej odhodlaním modernizovať CDU a rozšíriť jej pôsobnosť. Jej strategický a inkluzívny prístup k vedeniu strany našiel u členov strany odozvu, čo viedlo k zvýšeniu podpory jej štýlu vedenia.

Merkelová preukázala svoje schopnosti zvládať vnútrostranícku dynamiku počas vnútorných bojov o moc v CDU. Jej bystré chápanie politickej stratégie a schopnosť udržať jednotu strany ukázali jej vedúce postavenie v CDU. Merkelovej odolnosť a odhodlanie riadiť stranu v meniacich sa politických podmienkach odrážali jej politický talent.¹⁹

3.3 Formovanie jej štýlu vedenia a prístupu k rozhodovaniu

Štýl vedenia Angely Merkelovej prešiel počas jej slávnej politickej kariéry rôznorodým vývojom, ktorý sa odvíjal od jej rozmanitých skúseností v rámci Kresťanskodemokratickej únie (CDU) a nemeckej vlády. Merkelová je známa svojím uvážlivým rozhodovaním a jej vedenie sa vyznačuje strategickým dôrazom na konzultácie, starostlivým zvažovaním rôznych názorov a jedinečným prístupom, ktorý sa často opisuje ako "tichá moc".²⁰

Merkelovej prvé politické funkcie v rámci CDU, ako napríklad ministerka pre ženy a mládež a ministerka životného prostredia, jej poskytli platformu na zdokonaľovanie jej vodcovských schopností. Počas vykonávania týchto funkcií Merkelová preukázala záľubu v metodickom rozhodovaní. Namiesto toho, aby sa spoliehala na impulzívne úsudky, sa stala známou pre svoje starostlivé zvažovanie rôznych perspektív a pre svoje odhodlanie konzultovať s poradcami a členmi strany.

Tento uvážlivý prístup sa stal charakteristickým znakom Merkelovej štýlu vedenia, keď postúpila na politickom rebríčku. Keď Merkelová v roku 2000 prevzala úlohu líderky CDU a neskôr sa v roku 2005 stala nemeckou kancelárkou, jej prístup k rozhodovaniu odrážal záväzok k inkluzívnosti a širokým konzultáciám. Merkelová sa snažila pred prijatím

¹⁹ Hohenthal, C. (2021, May 18) Goodbye, Angela Merkel. In *Brunswick*. <https://www.brunswickgroup.com/angela-merkel-legacy-i18909/>

²⁰ Hill, J. (2017, September 12) Angela Merkel's quiet power. In BBC News. https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/angela_merkel

rozhodnutia konzultovať s odborníkmi, poradcami a straníckymi kolegami, aby získala poznatky a rôzne názory.

Merkelovej "tichý prístup k moci" sa vyznačoval pokojným a rozvážnym správaním, ktoré popieralo jej silu a vplyv. Merkelová sa vo svojom štýle vedenia nespoliehala na veľké gestá alebo konfrontačné taktiky, ale zdôrazňovala jemný, zákulisný vplyv. Tento nenápadný, ale silný prístup jej umožňoval jemne sa pohybovať v zložitých politických oblastiach, vďaka čomu si vyslúžila prezývku "železná kancelárka" pre svoje rozhodné rozhodovanie za pokojným zovňajškom.

Jednou z charakteristických črt Merkelovej vedenia bola jej schopnosť podporovať konsenzus v rámci svojej strany a širších politických kruhov. Dôraz na konzultácie a zahrnutie rôznych názorov prispeli k štýlu vedenia, ktorý sa snažil skôr spájať než rozdeľovať. Merkelovej odhodlanie budovať konsenzus sa prejavilo najmä v čase krízy, ako bola napríklad kríza eurozóny, keď šikovne viedla zložité rokovania a stala sa stabilizujúcou silou.

Merkelovej uvážlivý rozhodovací proces sa nezaobišiel bez kritiky. Niektorí tvrdili, že jej opatrný prístup by mohol viesť k dojmu nerozhodnosti alebo neochoty prijať odvážne opatrenia. Merkelovej rozvážny a premyslený prístup sa však ukázal ako kľúčový pri riadení Nemecka v sérii výziev a získal jej všeobecný rešpekt za jej schopnosť udržať stabilitu v nepokojných časoch.

3.4 Úloha mentorov a vplyvných osobností v jej kariére

Politický odkaz Angely Merkelovej výrazne formoval jej mentor, bývalý kancelár Helmut Kohl a jej kontakty s vplyvnými svetovými osobnosťami, ako sú Vladimir Putin a Barack Obama. Štýl vedenia Angely Merkelovej a jej prístup k vládnutiu, diplomacii a medzinárodným vzťahom sa formoval na základe jej mentorov a globálnych angažovaností.

Jej začiatky politickej kariéry sa vyznačovali mentorovaním Helmuta Kohla, významnej osobnosti povojnovej nemeckej politiky. Pôsobenie Merkelovej v Kohlovom kabinete jej poskytlo priamy pohľad na zložitú nemeckú politiku a riadenie. Toto mentorstvo bolo rozhodujúce pre formovanie politickej dráhy Merkelovej. Poskytlo cenné poznatky o nuansách vedenia a dôležitosti stability a konsenzu.²¹

²¹ Qvortrup, Matthew. (2016) *Angela Merkel: Angela in Leipzig. New York: United States Copyright I*, pp. 93-105

Pod Kohlovým vedením Merkelová nielenže zvládla zložitú situáciu zjednotenia Nemecka, ale prijala aj filozofiu vedenia zameranú na stabilitu a jednotu. Kohlova oddanosť týmto zásadám, najmä v rozhodujúcich momentoch nemeckej histórie, mala trvalý vplyv na Merkelovej štýl vedenia. Pod Kohlovým vedením sa naučila, že politický úspech v časoch transformácie si vyžaduje pevnú ruku, odhodlanie budovať konsenzus a intenzívne zameranie na stabilitu národa.

Za hranicami Nemecka Merkelová ďalej obohatila svoje politické vzdelanie a diplomatické zručnosti stretnutiami s vplyvnými osobnosťami, ako sú Vladimir Putin a Barack Obama.

Pragmatický a rozvážny prístup Merkelovej k Rusku preukázal jej odhodlanie nájsť spoločnú reč a podporovať dialóg, a to aj v situáciách geopolitického napätia. Tieto interakcie zdokonalili jej diplomatické schopnosti a prispeli k jej povesti líderky schopnej orientovať sa v zložitej dynamike globálnych záležitostí.

Spolupráca s Barackom Obamom, najmä v časoch globálnych výziev, ako bola finančná kríza a rokovania o zmene klímy, bola príkladom úlohy Merkelovej ako globálnej štátničky. Jej schopnosť spolupracovať s lídrami na svetovej scéne ukázala jej odhodlanie spolupracovať na medzinárodnej úrovni a hľadať riešenia naliehavých globálnych problémov. Interakcie s Obamom zdôraznili vplyv Merkelovej presahujúci hranice štátov a jej odhodlanie formovať kolektívnu odpoveď na spoločné výzvy.²²

3.5 Železná kancelárka: Merkelovej osobnostné kvality

Angela Merkelová sa stala "železnou kancelárkou" nielen vďaka svojej politickej obratnosti, ale aj vďaka súboru osobných vlastností - pragmatizmu, disciplíny a odolnosti - ktoré zohrali rozhodujúcu úlohu pri formovaní jej úspechu. Tieto vlastnosti sa stali charakteristickými znakmi jej vodcovstva a umožnili jej prispôbiť sa dynamickej politickej situácii, prekonávať krízy a vytvoriť si odkaz ako jedna z najvýraznejších svetových líderiek.

3.5.1 Stabilita

Stabilita je základom ekonomickej filozofie Angely Merkelovej a počas jej dlhého pôsobenia vo funkcii kancelárky bola jej hlavnou myšlienkou. Odolnosť Nemecka tvárou

²² Hohenthal, C. (2021, May 18) *Goodbye, Angela Merkel*. Brunswick. <https://www.brunswickgroup.com/angela-merkel-legacy-i18909/>

v tvár rôznym hospodárskym výzvam podčiarklo Merkelovej silné odhodlanie podporovať a udržiavať stabilitu v hospodárskom prostredí krajiny. Tento záväzok nebol len strategickým rozhodnutím, ale stelesňoval základné presvedčenie o dôležitosti stabilného hospodárskeho základu pre udržateľný rast a sociálny blahobyť.²³

3.5.2 Pragmatizmus

Pragmatický prístup Merkelovej sa stal charakteristickým znakom jej hospodárskeho riadenia. Tento pragmatizmus sa prejavil v jej ochote prispôbovať politiky na základe empirických dôkazov a praktických výsledkov, namiesto toho, aby sa striktne držala ideologických predstáv. Pri orientácii v zložitej sieti hospodárskych výziev sa Merkelovej prispôbivosť stal kľúčovou výhodou. Jej schopnosť pragmatického prístupu umožnila Nemecku nielen prekonať búrky, ako napríklad globálnu finančnú krízu, ale aj stať sa majákom hospodárskej odolnosti na medzinárodnej scéne. Dôraz na pragmatizmus neznamenal nedostatok ideologického presvedčenia, skôr odrážal Merkelovej bystré uvedomenie si dynamickej a neustále sa meniacej povahy globálneho hospodárstva. Uprednostňovaním pragmatického rozhodovania Merkelová preukázala ochotu zavrhnúť neefektívne politiky v prospech tých, ktoré prinášajú hmatateľné výsledky. Tento prístup umožnil Nemecku udržať hospodársku stabilitu a zároveň aktívne reagovať na nové trendy a výzvy.²⁴

3.5.3 61Disciplína

Disciplína je charakteristickým znakom osobného a politického života Merkelovej. Merkelová, ktorú formovalo jej vedecké vzdelanie a rané skúsenosti z východného Nemecka, pristupovala k svojim povinnostiam prísne a disciplinovane. Táto disciplína sa prejavila v jej dôkladnom rozhodovacom procese, ktorý sa vyznačoval dôkladným zvažovaním a snahou opolitiku založenú na dôkazoch. Merkelovej disciplína bola v čase krízy kľúčová. Jej disciplinovaný prístup bol pevnou rukou, či už išlo o zvládanie krízy v eurozóne, dohľad nad hospodárskymi reformami alebo riešenie problémov súvisiacich s migráciou. Táto vlastnosť nielenže uľahčila efektívne riadenie, ale

²³ Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>

²⁴ Sappenfield, M. (2021, October 14). Angela Merkel's true superpower: Pragmatism. In *The Christian Science Monitor*. <https://www.csmonitor.com/Commentary/From-the-Editors/2021/1014/Angela-Merkel-s-true-superpower-Pragmatism>

prispela aj k odolnosti jej vedenia tvárou v tvár viacerým výzvam.²⁵

3.5.4 *Odolnosť*

Merkelovej odolnosť bola majákom vo chvíľach nepriazne osudu. Schopnosť odolávať výzvam prekonávať ich sa stala charakteristickou črtou jej vodcovstva. Svetová finančná kríza, otrasy v eurozóne a zložitá dynamika medzinárodných vzťahov preverili Merkelovej odolnosť. Znovu a znovu však preukazovala pevné odhodlanie prekonať neistotu a viesť Nemecko.

Jej odolnosť sa prejavila najmä po utečeneckej kríze v roku 2015. Rozhodnutie Merkelovej otvoriť dvere Nemecka utečencom sa stretlo s kritikou na domácej aj medzinárodnej úrovni. Jej odolnosť, s ktorou sa držala zásadového prístupu, však podčiarkla jej oddanosť humanitárnym hodnotám a ukázala, že je líderkou, ktorá sa nebojí robiť ťažké rozhodnutia v záujme vyššieho dobra.²⁶

3.5.5 *Merkelizmus*

Merkelovej prístup, nazývaný Merkelizmus²⁷, spočíval v tom, že si držala karty pri sebe a zdržala sa predkladania riešení, kým sa nevyjadrili všetky zainteresované strany. Napriek kritike si zachovala tento reakčný štýl a bola obviňovaná z toho, že nemá osobný program a len sa riadi názormi ostatných. Merkelová sa vyhýbala verejným ospravedlňeniam alebo preberaniu zodpovednosti za neúspechy a radšej sa snažila o jednotu vo svojej strane. Vnútorne boje riadila strategicky, zriedkavo sa zapájala do verejných sporov a súperov eliminovala rôznymi spôsobmi, napríklad čakaním na chyby alebo ich povyšovaním do iných funkcií. Merkelová presadzovala postupné reformy a rokovania a vyhýbala sa konfrontačným taktikám, aj keď mala návrh. Prijímala populárne témy od opozičných strán a posúvala manifest vlastnej strany do pozadia, čo niekedy vyvolávalo napätie v jej strane. Merkelová sa tiež vo veľkej miere spoliehala na prieskumy verejnej mienky, pričom sa poučila z chýb z kampane v roku 2005.

Na medzinárodnej scéne Merkelová využívala diplomaciu na posilnenie svojej domácej popularity a vytvárala pokojný a suverénny obraz. Presadila pozíciu Nemecka v zahraničných záležitostiach, zmenila konfiguráciu aliancií a presadzovala vyvážený prístup

²⁵ Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>

²⁶ Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>

²⁷ Edaño, G. (2023b, August 17). *To be Merkelian* - Gherald Edaño - Medium. Medium. <https://medium.com/@ghed.edano/to-be-merkelian-afe81d5d12eb>

v európskych vzťahoch. Predsedníctvo Angely Merkelovej sa vyznačovalo metodickým a pragmatickým štýlom, za ktorý si počas svojho pôsobenia vyslúžila pochvalu aj kritiku.

3.5.6 Budovanie konsenzu

Rovnako pozoruhodná bola aj angažovanosť Merkelovej v budovaní konsenzu, čo je rozmer, ktorý posunul jej ekonomické vedenie do nových výšin. V politickom prostredí, ktoré sa často vyznačuje polarizáciou a straníckymi nezhodami, vytvorila Merkelová svojim odhodlaním podporovať konsenzus prostredie priaznivé pre účinné riadenie a správu ekonomiky. Tým, že spojila rôzne zainteresované strany a politické frakcie, nielenže zabezpečila široké prijatie hospodárskych politík, ale tiež vytvorila atmosféru spolupráce, ktorá je nevyhnutná na uskutočnenie zmysluplných reforiem.

Dôraz na budovanie konsenzu sa rozšíril z domácej politiky aj na európsku scénu. Kľúčová úloha Merkelovej počas krízy eurozóny bola príkladom jej schopnosti sprostredkovať dohody a budovať konsenzus medzi európskymi lídrami, čím preukázala odhodlanie zabezpečiť kolektívnu stabilitu regiónu. Táto diplomatická zručnosť ďalej upevnila pozíciu Nemecka ako stabilizačnej sily v rámci Európskej únie.²⁸

²⁸ Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>

4 Ciele a metodika práce

Vzostup Angely Merkelovej, ktorá sa stala prvou kancelárkou Nemecka, a jej následné štyri volebné obdobia na čele štátu medzi rokmi 2005 a 2021, sú dôkazom jej úspešnej politickej kariéry. Jej pragmatický prístup, často označovaný ako "merkelizmus", v kombinácii s jej vedeckým vzdelaním a tichou húževnatosťou nielen formoval Nemecko, ale mal aj hlboký vplyv na európsku politiku. Cieľom tejto práce je objasniť komplexnú štruktúru odkazu Merkelovej a poskytnúť základ pre pochopenie vzájomných vzťahov medzi ekonomikou, politikou a riadením v súčasnom štáte. Hlavným cieľom tejto práce je preskúmať, charakterizovať a zhodnotiť hospodársky a politický úspech Angely Merkelovej počas jej pôsobenia vo funkcii nemeckej kancelárky. Analýzou Merkelovej štýlu vedenia, politických rozhodnutí a výsledných sociálno-ekonomických výsledkov sa tento výskum zameriava na pochopenie základných stratégií a princípov, na ktorých sa zakladá jej povest' jedného z najvplyvnejších svetových lídrov.

V teoretickej časti práce sme naše skúmanie rozdelili do troch samostatných častí, z ktorých každá prináša teoretické poznatky o kľúčových aspektoch vlády Angely Merkelovej: jej ekonomickej filozofii, politickom programe a vplyve jej profesionálneho života. Každá časť poskytuje podrobné skúmanie prístupov, presvedčení a stratégií Angely Merkelovej, pričom konštruje základy jej vodcovstva a politického presvedčenia.

Cieľom prvej časti je odhaliť ekonomické základy vlády Angely Merkelovej. Prostredníctvom mapovania jej ekonomických názorov vymedzíme kľúčové zásady, ktoré presadzovala, vrátane jej záväzku k pragmatizmu, budovaniu konsenzu a otvorenému prístupu ku globalizácii a liberalizácii trhu. Naším cieľom je poukázať na teoretický základ pre hospodársku politiku Angely Merkelovej a ukázať, ako sa tieto názory pretavili do praktického riadenia, ktoré Nemecko viedlo v čase hospodárskej transformácie a globálnych finančných výziev.

V druhej časti sa zameriavame na politický program Merkelovej, pričom zdôrazňujeme jej oddanosť sociálnemu trhovému hospodárstvu, zameranie na fiškálny konzervativizmus a dosiahnutie vyrovnaného rozpočtu, ako aj jej cielené úsilie v oblasti ochrany životného prostredia. Ďalej sa budeme zaoberať strategickou úlohou Merkelovej pri posilňovaní vedúceho postavenia Nemecka v rámci európskej integrácie, jej angažovanosťou v medzinárodnej spolupráci a citlivým riešením sociálnych otázok, ako je

rodová rovnosť a prístupnosť. Cieľom je objasniť, ako Merkelovej politické priority ovplyvnili vládne kroky a tvorbu politiky počas jej vlády.

Tretia časť ponúka pohľad na profesijný život Angely Merkelovej a jeho zásadný vplyv na jej politickú dráhu. Venujeme sa tu jej vzdelaniu a začiatkom kariéry, politickému vzostupu v rámci Kresťanskodemokratickej únie (CDU), rozvoju jej osobitého štýlu vedenia a vplyvu mentorov. Okrem toho skúmame jej osobné vlastnosti - vrátane pragmatizmu, disciplíny, odolnosti- a analyzovať, ako tieto vlastnosti dodávali jej kariére silu a smer.

Teoretická časť tejto práce slúži ako prieskum pozadia, ktoré podporuje a podopiera vyhlásenie o úspechu Angely Merkelovej ako kancelárky. Tým, že táto práca najprv vytvorí teoretický rámec, pripravuje pôdu pre neskoršiu praktickú analýzu, ktorá sa bude snažiť dať do súladu Merkelovej filozofický, politický a osobný základ s hmatateľnými výsledkami pozorovanými počas jej funkčného obdobia. Teoretické hodnotenie je kľúčové, pretože poskytuje kontext a referenčné body na vyhodnotenie praktických dôsledkov Merkelovej vlády.

V praktickej časti tejto práce presunieme našu pozornosť z teoretických predpokladov na empirické hodnotenie vodcovských schopností Angely Merkelovej v reálnych situáciách. Cieľom je preukázať a pochopiť účinnosť Merkelovej stratégií krízového manažmentu a jej ekonomický vplyv na Nemecko prostredníctvom dvoch metodologicky odlišných častí. Týmto poskytneme konkrétne dôkazy pre teoretickú diskusiu zavedenú v teoretickej časti tejto práce.

Prvá podkapitola praktickej časti sa zaoberá Merkelovou metódou krízového manažmentu. V tejto časti plánujeme použiť metódu prípadovej štúdie, preskúmať niekoľko významných kríz, ktorým Merkelová čelila počas jej funkčného obdobia, vrátane finančnej krízy, krízy eurozóny, havárie vo Fukušime, migračnej krízy, anexie Krymu, vojny na Ukrajine a pandémie COVID-19. Prostredníctvom kvalitatívnej analýzy podpretej extrakciou údajov z dôveryhodných zdrojov a správ médií budeme hodnotiť stratégie Merkelovej, procesy rozhodovania a výsledky jej akcií. Táto analýza predvedie jej schopnosť riešiť viacdimeziálne krízy a poskytne nám pohľad na dynamiku jej vedenia v turbulentných situáciách.

V druhej podkapitole sa usilujeme kvantitatívne merať ekonomický vplyv jej rozhodnutí. Za týmto účelom analyzujeme kľúčové ekonomické ukazovatele vrátane rastu hrubého domáceho produktu (HDP), miery nezamestnanosti a dodržiavaniu Maastrichtských kritérií Nemeckom. Použitím ekonometrických analýz a štatistických porovnaní vystopujeme ekonomickú dráhu Nemecka pred a po zavedení politik Merkelovej.

To nám umožní kvantifikovať rozsah jej ekonomického vplyvu a jej príspevkov k nemeckej ekonomike.

Prostredníctvom kombinácie kvantitatívnych a kvalitatívnych metód praktická časť tejto práce overí tvrdenia zavedené v teoretickej časti a osvetlí skutočné dôsledky Merkelovej vedenia. Použitie explicitných prístupov ako dedukcia, analýza či komparácia v tejto časti má za cieľ dôkladne otestovať tézu práce a poskytnúť podstatný základ na hodnotenie úspešnosti funkčného obdobia Angely Merkelovej ako kancelárky, a to ako v oblasti krízového manažmentu, tak v ekonomickom riadení.

Prínosom tejto bakalárskej práce je poskytnutie hĺbkovej, mnohostrannej analýzy vodcovstva Angely Merkelovej, a to najmä jej úlohy v riadení štátu, reakcii na krízy a celkovom úspechu a stabilite Nemecka pod jej vedením. Táto práca sa usiluje prispieť k širšiemu porozumeniu efektívneho riadenia v moderných politických ekonomikách tým, že starostlivo rozoberie princípy, kroky a výsledky administratívy Angely Merkelovej.

5 Riešenie krízových situácií

Nemecko na čele s Merkelovou prešlo rôznymi krízami s ľahkosťou. Patrila k nim finančná kríza v roku 2008, ktorá prerástla do krízy eurozóny, katastrofa vo Fukušime, konflikt Ruska s Ukrajinou, migračná kríza a pandémie. Merkelová aj napriek týmto krízam vo voľbách zvíťazila, zatiaľ čo lídrom v iných krajinách sa to nepodarilo.

Počas krízy eurozóny a pandemickej krízy Merkelová uplatňovala stratégiu rozhodných a dobre podporovaných opatrení. Jej zásada nezverejňovať svoje názory jej umožnila uprednostniť efektívnosť v politike a prezentovať svoje kompetencie a odborné znalosti. Nemecké kancelárstvo a ďalšie výkonné orgány vrátane tých na európskej úrovni vypracovali riešenia na odstránenie negatívnych dôsledkov kríz. Tieto riešenia boli často prezentované ako jediné reálne možnosti, čo je postup známy ako "*alternativlos*"²⁹ v nemčine. Zásada verejne sa neprihlasovať k zodpovednosti za prípadné zlyhania alebo chyby sa prejavila najmä počas migračnej krízy.³⁰

5.1 Finančná kríza

Bankrot americkej banky Lehman Brothers v septembri 2008 vyvolal finančnú krízu, ktorá mala ďalekosiahle dôsledky pre svetové hospodárstvo vrátane Nemecka. Nemecké hospodárstvo sa však ukázalo ako odolné a dokázalo túto búrku prekonať. Napriek výraznému poklesu hospodárskej aktivity vo svete sa HDP Nemecka v roku 2009 znížil len o takmer 5 %, čo svedčí o sile a stabilite hospodárstva krajiny. Tento hospodársky pokles bol jedným z najvýraznejších v povojnovej histórii Nemecka, ale zároveň ukázal schopnosť krajiny prekonať problémy a stať sa ešte silnejšou.

Počas krízy zohrali nemeckí daňoví poplatníci a sporitelia rozhodujúcu úlohu pri úspešnej záchrane finančných inštitúcií, ktoré sa ocitli v ťažkostiach, vrátane federálnych štátnych bánk, ako je Bayern LB, aj súkromných bánk, ako je Hypo Real Estate. Rozhodné opatrenia nemeckej vlády pod vedením kancelárky Angely Merkelovej účinne stabilizovali hospodárstvo a zmiernili následky krízy.

²⁹ Colla, M. (2016, September 16). "Alternativlos"? The future of Angela Merkel's chancellorship. In *Lowy Institute*. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpretor/alternativlos-future-angela-merkel-s-chancellorship>

³⁰ Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) The Oxford Handbook of German Politics. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1572-1575

Na riešenie hospodárskej krízy nemecká vláda pod vedením Angely Merkelovej sebavedomo zaviedla dva stimulačné balíky v novembri 2008 a januári 2009. Cieľom bolo účinne podporiť hospodársku aktivitu a podporiť priemyselné odvetvia, ktoré čelili finančnej záťaži, ako napríklad automobilový sektor. Významným a rozhodujúcim zavedeným opatrením bol bonus za vyradenie starých automobilov a nákup nových, ktorý mal oživiť automobilový priemysel stimulovaním spotrebiteľského dopytu.

Merkelovej vláda úspešne reštrukturalizovala a rekapitalizovala banky, ktoré sa ocitli v ťažkostiach, čím preukázala svoje schopnosti a odborné znalosti pri riešení krízy. Využila prostriedky z nemeckého spolkového rozpočtu a výrazne zasiahla do bankového sektora tým, že v roku 2009 znárodnila banku Hypo Real Estate.³¹

5.2 Európska dlhová kríza

Globálna finančná kríza, bubliny v oblasti nehnuteľností a finančných služieb a nadmerné zadlženie v niektorých krajinách EÚ, najmä v južnej Európe, spôsobili pokles dôvery na trhu. Na záchranu rozpočtov a ekonomík postihnutých krajín boli zavedené drastické úsporné programy. Prvou a najväčšou obeťou krízy sa v roku 2009 stalo Grécko, po ktorom nasledovali Portugalsko, Španielsko a Írsko. Menová únia v eurozóne zhoršila nestabilitu tým, že znemožnila zmenu výmenných kurzov a úrokových sadzieb. Okrem toho ešte pred krízou štrukturálne nedostatky eurozóny spôsobili, že jej členské štáty sa vyvíjali nerovnomerne. Spoločný bankový dohľad nad finančnými inštitúciami pôsobiacimi v EÚ a garancie vkladov v EÚ boli vnímané ako recept na krízu. Nemecko (a ďalšie krajiny) odmietlo eurobondy³² vydané eurozónou s odvolaním sa na ustanovenia Zmluvy o EÚ týkajúce sa nedostatočného financovania členských štátov (doložka o zákaze záchrany). Tvrdili, že spoločné dlhopisy by si vyžadovali posilnenie finančného dohľadu a realizáciu reforiem v členských štátoch s cieľom dosiahnuť rovnováhu verejných financií. Európska centrálna banka (ECB) zohrala kľúčovú úlohu pri záchrane eurozóny, keď zasiahla tam, kde spoločenstvo a jednotlivé členské štáty neprijali dostatočné opatrenia. V roku 2012, počas

³¹ Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) The Oxford Handbook of German Politics. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1364- 1374, 1572- 1578

³² Eurobondy sú dlhové nástroje denominované v inej mene, ako je mena krajiny alebo trhu, v ktorom boli vydané. Často sa združujú podľa meny, v ktorej sú denominované, napríklad eurodolarové alebo eurové dlhopisy. Eurobondy sú externé dlhopisy vydané v cudzej mene, ktoré organizáciám poskytujú flexibilitu pri získavaní kapitálu. Sú dôležité, pretože umožňujú organizáciám získavať kapitál v inej ako vlastnej mene. Kollewe, J. (2017, May 25). Germany moves to take over ailing bank Hypo Real Estate. In *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/business/2009/apr/09/germany-bank-nationalisation>

druhej vlny krízy, jej šéf Mario Draghi odvážne vyhlásil, že ECB prijme všetky potrebné opatrenia na záchranu eura vrátane nákupu dlhopisov zadlžených krajín. Draghiho vyhlásenie finančné trhy jasne pochopili, čo viedlo k prudkému nárastu na burzách, stabilizácii situácie a v konečnom dôsledku pomohlo Grécku zostať v eurozóne.³³

Merkelová v reakcii na krízu použila frázu v prejave v Bundestagu na jar 2010³⁴: "Kolaps eura znamená kolaps Európy". (Jachmann) Odložila prijatie rozhodnutí o pôžičkách, aby zabezpečila udržateľnú záchranu eurozóny. Merkelová počas krízy preukázala silné vedúce postavenie tým, že uprednostnila zavedenie úsporných opatrení a sankcií za nadmerné zadlžovanie zadlžených krajín. Jej zameranie na požadovanie drastických reforiem bolo kľúčové pre zabezpečenie dlhodobej stability eurozóny. Niektorí politici vrátane Wolfganga Schäubleho navrhli možnosť vylúčenia Grécka z eurozóny alebo jeho zbavenia hlasovacieho práva v inštitúciách EÚ.³⁵ Objavili sa aj vyjadrenia, ktoré možno považovať za populistické a arogantné, ako napríklad tie, ktoré sa týkali lenivých Grékov a zníženia dlhu ich krajiny predajom ostrovov alebo poskytnutia pomoci len pod podmienkou, že sa založia ich zlaté rezervy.³⁶

Politici pochopili, že záchrana Grécka a ďalších krajín eurozóny je nevyhnutná. Úvahy o ponúknutí pomoci juhoeurópskym krajinám v roku 2013 prispeli k vzniku euroskeptickej strany Alternatíva pre Nemecko, ktorá získala významnú podporu. Ak by Grécko zbankrotovalo alebo by bolo vylúčené z eurozóny (a teda aj z EÚ), ovplyvnilo by to predovšetkým nemecké a francúzske banky vzhľadom na peniaze, ktoré im Grécko dlhuje. To predstavuje riziko destabilizácie meny, čo by bolo pre Nemecko ako významného vývozcu škodlivé. Rozhodnutie prezidenta ECB, ktoré pobúrilo Merkelovú a ďalších nemeckých politikov, jej paradoxne uľahčilo prácu. Európska centrálna banka, ktorá mala chrániť stabilitu meny, oznámením o nákupe dlhopisov zneužila svoje právomoci. Kancelárka preto nemusela znovu vysvetľovať svoj postoj v Bundestagu a hľadať podporu poslancov pre balíky pomoci Grécku. Oslabenie eura a priaznivé medzinárodné prostredie vrátane klesajúcich úrokových sadziieb na bankové vklady výrazne zlepšili hospodársku

³³ Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel: *The Euro-crisis and Afghanistan*. In *New York: United States Copyright*, pp. 299-322

³⁴ Vystúpenie Angely Merkelovej na Bundestagu 19. mája 2010: JACHMANN, M. „Scheitert der Euro, dann scheitert Europa“ [Internetový zdroj] In Deutscher Bundestag. 2010, [18.2.2024]. https://www.bundestag.de/webarchiv/textarchiv/2010/29826227_kw20_de_stabilisierungsmechanismus-201760

³⁵ Je však dôležité poznamenať, že takéto návrhy nemajú komplexné pochopenie situácie a nemusia byť najúčinnjšími riešeniami.

³⁶ Frieden, J., & Walter, S. (2017). Understanding the political economy of the eurozone crisis. In *Annual Review of Political Science*, 20(1), pp. 371–390. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051215-023101>

situáciu v Nemecku, čo viedlo k rýchlemu nárastu vývozu. Vývoz výrazne vzrástol, najmä do USA a Číny, a nemecké štátne dlhopisy sú na finančných trhoch naďalej najpopulárnejšie.

Európska dlhová kríza mala významné politické dôsledky. Merkelová tvrdila, že je potrebné posilniť integráciu zavedením nových inštitucionálnych riešení na stabilizáciu finančného systému EÚ a čeliť kapitálovým trhom. Išlo o reformu Paktu stability a rastu, Európskeho mechanizmu pre stabilitu, fiškálnej zmluvy a nedokončenej koncepcie bankovej únie. Okrem toho zdôraznila význam posilnenia dôležitosti Európskej rady a hlasu členských štátov. Politicky zodpovední voliči by mali mať pri rozhodovaní v EÚ väčšie slovo ako komunitárne inštitúcie, ako sú Európska komisia a Európsky parlament. Práve oni totiž majú právomoc prijímať rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú životy občanov.³⁷

5.3 Katastrofa vo Fukušime

Po havárii jadrovej elektrárne Fukušima I v marci 2011 prijala nemecká vláda rozhodné opatrenia a z bezpečnostných dôvodov okamžite odstavila 8 zo 17 reaktorov. V máji toho istého roku vláda prijala odvážne rozhodnutie natrvalo odstaviť všetky jadrové elektrárne. Nasledovalo úplné ukončenie využívania jadrovej energie v Nemecku, ktoré odhlasoval „Bundestag“ 30. júna 2011. Nemecká vláda oznámila, že zostávajúce reaktory budú odstavené do konca roka 2022.³⁸

Reakcia nemeckej verejnosti na haváriu elektrárne vo Fukušime bola najsilnejšia spomedzi všetkých európskych krajín. Napriek nedostatočným konzultáciám so susedmi a partnermi z EÚ a absencii spoľahlivých výpočtov na spolkovej úrovni bolo rozhodnutie o ukončení využívania jadrovej energie³⁹ prijaté narychlo pod tlakom pouličných demonštrácií. A teda v marci 2011 bolo zavedené okamžité odstavenie 6 zo 17 elektrární vyrábajúcich jadrovú energiu (ako aj dvoch, ktoré boli v tom čase mimo prevádzky) na testovanie, ktoré bolo koncom mája 2011 potvrdené ako trvalé odstavenie. V dôsledku toho, kým v roku 2010 viac ako 22 % energie pochádzalo z jadrových zdrojov, v roku 2012 sa tento podiel znížil na menej ako 16 % (BDEW, 2014). Odstránenie takéhoto množstva kapacít zo systému takýmto neplánovaným spôsobom by bolo v niektorých iných krajinách

³⁷ Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) The Oxford Handbook of German Politics. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1578-1586

³⁸ Grossi, L., Heim, S., & Waterson, M. (2017). *The impact of the German response to the Fukushima earthquake*. Energy Economics, 66, pp. 450–465. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2017.07.010>

³⁹ Krajina sa v zásade len vrátila (zrýchleným tempom) k vyradovaniu jadrových zbraní, ktoré plánovala v roku 2000, ale v roku 2010 odstúpila. <https://www.bmu.de/en/topics/nuclear-safety/overview-nuclear-safety/response-to-fukushima/overview>

neuskutočiteľné; napríklad v Británii by pravdepodobne spôsobilo úplný kolaps. V Nemecku sa to nestalo, pretože je pomerne dobre vybavené elektrárnami, je dobre prepojené s inými krajinami a výrazne investovalo do obnoviteľných zdrojov energie.

Rozhodnutie z roku 2011 urýchliť a úplne ukončiť využívanie jadrovej energie v Nemecku bolo dobre premysleným krokom, ktorý viedol k radikálnej rekonštrukcii energetického systému krajiny. Toto rozhodnutie viedlo aj k zvýšeniu investícií do obnoviteľných zdrojov energie a nízkouhlíkového hospodárstva v rámci energetickej transformácie, známej ako „*Energiewende*“. Je dôležité poznamenať, že toto rozhodnutie nebolo založené len na emóciách alebo verejnej mienke. Merkelová prezentovala projekt „*Energiewende*“ ako rozhodujúcu hospodársku stratégiu na udržanie vedúceho postavenia Nemecka v medzinárodnom obchode. Cieľom projektu je dosiahnuť to prostredníctvom vývozu ekologických technológií, podpory rastu zamestnanosti a dosiahnutia energetickej nezávislosti vrátane zníženia dovozu z Ruska. Metódy a načasovanie realizácie projektu boli síce kontroverzné, ale nemožno poprieť, že sa mu podarilo výrazne zvýšiť využívanie obnoviteľných zdrojov energie pri výrobe elektrickej energie v Nemecku. Napríklad, v roku 2020 sa obnoviteľné zdroje energie využívali na viac ako 50 % výroby elektriny. Nemecko vynaložilo na podporu obnoviteľných zdrojov energie neprimerane vysokú sumu, čím dosiahlo významné výsledky v porovnaní s inými priemyselnými krajinami. Napriek tomu sa Nemecku nedarí plniť svoje klimatické ciele a stále je závislé od dovozu surovín. Ceny elektriny pre individuálnych spotrebiteľov rastú a miliardové škody pre spoločnosti, ktoré vlastnili jadrové elektrárne, stále zaťažujú rozpočet. Navrhuje sa však, že Nemecko by mohlo splniť svoje klimatické ciele, ktoré si stanovilo samo, ako aj v rámci EÚ, len vtedy, ak bude využívať jadrovú energiu.

V tomto prípade Merkelová reagovala na potreby svojich voličov. Oponenti jej to však vyčítali. Nemecko je celosvetovo uznávané ako líder v oblasti ochrany životného prostredia a klímy, a taktiež aj ako priekopník v energetickej transformácii. Na druhej strane Merkelovej kabinety rešpektovali záujmy domáceho hospodárstva. V dôsledku toho má Nemecko nielen problémy s efektívnosťou znižovania svojich emisií, ale zaujíma aj preventívny postoj na úrovni EÚ, kde brzdí ambicióznou klimatickú politiku.⁴⁰

⁴⁰ Federal Environment Ministry. (2023). Developments in Germany following the nuclear disaster in Japan. *Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Nuclear Safety and Consumer Protection*. <https://www.bmu.de/en/topics/nuclear-safety/overview-nuclear-safety/response-to-fukushima/overview>

5.4 Anexia Krymu a vojna medzi Ruskom a Ukrajinou⁴¹

Po ruskej invázii na Krym vo februári 2014, jeho marcovej anexii a začatí ozbrojeného konfliktu v Donbase prevzala Angela Merkelová vedúcu úlohu pri riešení konfliktu v súlade so záväzkom Nemecka zvýšiť medzinárodné zapojenie. Nemecká vláda dôrazne odsúdila porušenie medzinárodného práva zo strany Moskvy, narušenie celistvosti a suverenity Ukrajiny a aktívne podporila uvalenie politických a hospodárskych sankcií na Ruskú federáciu. Nemecko zohralo významnú a rozhodujúcu úlohu pri rokovaní o dohodách Minsk I a Minsk II⁴². Pravidelne sa konali samity normandského formátu, ktorých je Nemecko kľúčovým účastníkom, s cieľom vyriešiť konflikt.

Angela Merkelová považuje Putinov útok na Ukrajinu za jasný prejav jeho imperiálnych ambícií a snahu o propagandistický úspech na domácej scéne bez ohľadu na cenu. Porušenie medzinárodného práva zo strany Ruska bolo všeobecne uznané nemeckými politikmi a verejnosťou. Napriek tomu v Nemecku od začiatku konfliktu neexistovala zhoda v tom, ako postupovať voči agresorovi. Politici prezentovali rôzne stanoviská k otázke zhovievavosti voči Moskve vo vzťahu k Ukrajine. Je však zrejmé, že niektoré návrhy, ako napríklad rešpektovanie "ruských záujmov na Ukrajine" alebo "potreba ruskej politickej angažovanosti", sú scestné a slúžili by len na oslabenie suverenity Ukrajiny. Namiesto toho je nevyhnutné, aby sa naďalej zachovávali sankcie voči Rusku a zvyšoval sa rozsah týchto opatrení, kým nebudú v súlade s medzinárodným právom. Nemecká spoločnosť bola tiež rozdelená.

Merkelová sa dôsledne držala jednej z hlavných zásad nemeckej politiky, keď odmietla použitie vojenských hrozieb a uprednostnila diplomaciu. Nemecko, ako už mnohokrát predtým, od začiatku konfliktu pôsobilo ako sprostredkovateľ a mediátor, pričom uprednostnilo zastavenie vojenskej operácie, aby sa zabránilo obetiam. Merkelová podnikla rozhodné kroky, ktoré prekročovali rámec aktivity, a uznala hlboké a ťažké rozpory v otázke politiky voči Moskve. Sebavedome podporovala kroky na zabránenie izolácie Ruska a usilovala sa o jeho zapojenie do spolupráce, najmä pri formovaní medzinárodnej bezpečnosti, ako prostriedku na vyriešenie konfliktu na Ukrajine. Potom podporila aj

⁴¹ Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel: Ukraine, another greek tragedy and the refugee crisis. In *New York: United States Copyright*, pp. 351-368

⁴² Reuters (2022, February 21) *What are the Minsk agreements on the Ukraine conflict?*
<https://www.reuters.com/world/europe/what-are-minsk-agreements-ukraine-conflict-2022-02-21/>

výstavbu plynovodu Nord Stream 2⁴³ (zúčastnené spoločnosti podpísali zmluvu s Gazpromom v septembri 2015). Nemecká vláda dôsledne vystupovala proti zriadeniu stálych základní NATO v Poľsku a pobaltských štátoch, aby sa zabránilo prípadnému napätiu medzi Ruskom a Západom. Poskytovalo však ubezpečenia o solidarite a pochopení ich obáv. Väčšina Nemcov tento postoj podporila. Merkelová seabedomo zachovávala sankcie voči Rusku, pričom sa odvolávala na čoraz nevyočítateľnejšie a deštruktívnejšie správanie Ruskej federácie. Svoje silné vodcovstvo preukázala aj tým, že v roku 2016 umožnila výraznú zmenu bezpečnostnej politiky a súhlasila s posilnením východného krídla NATO vrátane zapojenia vojakov Bundeswehru⁴⁴, a to napriek tomu, že čelila odporu sociálnych demokratov a časti nemeckej verejnosti.

5.5 Migračná kríza

V septembri 2015 prijala kancelárka Merkelová seabedomé rozhodnutie neuzavrieť hranice s Rakúskom a zrušila postup Dublin III, aby umožnila vstup utečencom a migrantom, ktorí sa zhromaždili v Maďarsku po prekonaní tzv. balkánskej trasy. Toto rozhodnutie bolo síce odvážne, ale viedlo k určitým organizačným problémom v spolkových krajinách, najmä v tých, ktoré sa nachádzajú v blízkosti štátnej hranice, a v miestnych samosprávach. Merkelová rozhodnutie o prijatí utečencov do Nemecka vrátane jednorazového povolenia na prijatie utečencov z Maďarska prijala s plnou dôverou v záväzok Nemecka dodržiavať medzinárodné právo a zásadu neobmedzeného prístupu k právu na azyl. Akákoľvek kritika jej úlohy v tejto záležitosti je neopodstatnená.

Mobilizácia administratívnych zdrojov na všetkých úrovniach federácie a spolkových krajín spolu s pomocou a zapojením bežných občanov vyriešila akútnu fázu krízy. Dosiahlo sa to vyjednaním dohody s Tureckom a implementáciou postupných balíkov zákonov, ktoré sprísnilo azylové právo, odbremenili spolkové krajiny v migračnej kríze a rozšírili zoznam bezpečných krajín pôvodu. Na spolkovom zjazde CDU v decembri 2016 bola Merkelová suverénne opätovne zvolená za líderku strany. Ubezpečila, že kríza z roku 2015 sa už nebude opakovať. Okrem toho sa zasadzovala za zavedenie zákonného zákazu nosenia buriek na

⁴³ Knight, B. (2021, July 24). The history of Nord Stream. In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/the-history-of-nord-stream/a-58618313>

⁴⁴ Welle, D. (2018, September 15). Merkel rules out lifting EU Russia sanctions. In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/angela-merkel-rules-out-lifting-eu-russia-sanctions/a-45494682>

úradoch, v školách a vo verejnej doprave, ako aj za neochvejnú deportáciu cudzincov, ktorým bolo odmietnuté právo na pobyt v Nemecku.

Rozhodnutie Merkelovej neuzavrieť hranice nebolo ovplyvnené predchádzajúcim nepriateľským správaním voči migrantom vrátane podpaľovania ich ubytovacích zariadení v Nemecku. Namiesto toho išlo o dobre premyslený krok, ktorého cieľom bolo zlepšiť pošramotený imidž Nemecka a zdôrazniť jej súčasný postoj dištancovať sa od migračnej krízy v Európe. Nedostatočná reakcia na žiadosti o pomoc z južnej Európy bola zjavná. Okrem toho došlo k vyhýbaniu sa kontaktu s utečencami a inštitúciami, v ktorých sa v Nemecku zdržiavali. Tieto kroky svedčia o nedostatku objektivity a vyváženosti pri riešení utečeneckej krízy. V reakcii na počiatočné chladné reakcie Merkelovej a na vzrastajúcu vlnu xenofóbneho správania, na pôsobivé zábery chaosu na budapeštianskej železničnej stanici Keleti a na telá detí, ktoré sa utopili v Stredozemnom mori, zobrazené v médiách, niektorí Nemci okázalo prezentovali pohostinnosť, keď utečenci prišli do Nemecka. Je zrejmé, že reakcia Nemecka na utečeneckú krízu bola žiarivým príkladom ľudskosti a súcitu. Kultúra pohostinnosti „*Willkommenskultur*“ sa výrazne prejavila na železničnej stanici v Mníchove, kde miestni obyvatelia hlasno vítali migrantov a obdarúvali ich darčekom. Po tejto počiatočnej vlne dobrej vôle, s ktorou sa Merkelová stotožnila, žiaľ, nasledovala vlna spoločenskej nevôle a nepriateľstva voči kancelárke aj migrantom. Incidentsy na Silvestra 2015/2016, keď sa v centre Kolína nad Rýnom⁴⁵ odohrala séria útokov imigrantov na ženy, vyvolali potrebu konať. K tomu prispel aj rozsah cenzúry alebo autocenzúry nemeckých médií v súvislosti s migračnou krízou.⁴⁶

V roku 2015 Nemecko prijalo rozhodnutie neposielat' migrantov späť do primárnej krajiny EÚ, do ktorej prišli, čím porušilo azylové právo EÚ. Hlavné zdôvodnenia kancelárky boli humanitárne a ekonomické, ako reakcia na sociálne potreby. Prvé zdôvodnenie oslovilo jednotlivcov, ktorí uprednostňujú preukázanie ľudskej reakcie a dodržiavanie ľudských práv. Odvolávala sa aj na "morálny imperatív" a záväzky vyplývajúce z nemeckej histórie. Naproti tomu hospodársky naratív rezonoval u tých, ktorí uprednostňujú potreby trhu, najmä vzhľadom na demografické problémy a nedostatok pracovných síl.⁴⁷

⁴⁵ Mlb. (2016, May 10). "Nesmieš na mňa siahat'!" Kolínska polícia bola na Silvestra bezradná. In *Hospodárske Noviny online*. <https://hnonline.sk/svet/660479-nesmies-na-mna-siahat-kolinska-policia-bola-na-silvestra-bezradna>

⁴⁶ Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel Europe's most influential leader: Ukraine, another greek tragedy and the refugee crisis. New York: *United States Copyright I*, pp. 384-392

⁴⁷ Jacob, A.M. (2018) *Moral leadership in the 21. century. The case of Angela Merkel and the European refugee crisis*. Faculty of Law. Administration and Economics University of Wrocław.

5.6 Pandemická kríza

Po počiatocnom šoku spôsobenom rýchlym šírením vírusu SARS-CoV-2 z Číny Nemecko s istotou vstúpilo do fázy krízového riadenia. "Požehnanie federalizmu" sa v domácich aj medzinárodných názoroch často uvádzalo ako kľúčový faktor úspešného zvládnutia COVID-19 v Nemecku. Schopnosť prijímať rozhodnutia a riešiť problémy na regionálnej úrovni bola jednoznačnou výhodou, ktorá prispela k účinnej reakcii Nemecka. V polovici marca 2020 ústredná vláda pod vedením kancelárky Merkelovej preukázala svoje aktívne zapojenie. Kancelárka s istotou ubezpečila verejnosť o intenzívnej a koordinovanej práci vlády, ako aj o úzkej spolupráci s ministrom zdravotníctva. Zdôraznila, že vláda má situáciu plne pod kontrolou a zameriava sa na spomalenie šírenia vírusu. Neskôr boli oznámené spoločné usmernenia, ktoré vypracovala spolková vláda a ministri - predsedovia spolkových krajín. V tomto období sa konali pravidelné telekonferencie medzi kancelárkou a ministrami-predsedami spolkových krajín. Od januára 2021 však začala narastať nespokojnosť verejnosti s riadením krízy zo strany spolkových orgánov. Najviac kritizovaný bol minister zdravotníctva Jens Spahn, ktorý bol počas prvej vlny najpopulárnejším politikom v Nemecku, a minister hospodárstva Peter Altmaier. Krízový manažment vo federálnom systéme bol vnímaný ako neefektívny a spôsobujúci chaos, čo viedlo k jeho oslabeniu.

Angela Merkelová sa po období odmlky, ktorú spôsobilo jej ohlásené odstúpenie z kandidatúry na post kancelárky, 18. marca 2020 rázne vrátila do domácej politiky. Jej televízny prejav k národu zanechal trvalý dojem na domácej aj medzinárodnej scéne. Merkelová sebedovetom zdôraznila bezprecedentnú povahu súčasnej výzvy a odvážne vyhlásila, že ide o najväčšiu výzvu od konca druhej svetovej vojny. Vláda poskytla pomoc pre hospodárstvo a ochranu pracovných miest, pričom vyzvala občanov na sebadisciplínu pri dodržiavaní sociálnych obmedzení. Vláda preukázala svoje odhodlanie zlepšiť komunikáciu s občanmi tým, že sa poučila z migračnej krízy. Návrat vlády sa stretol s pozitívnou odozvou.⁴⁸ Vláda s dôverou zaviedla program skrátenej pracovnej doby „*Kurzarbeit*“, ktorý zamestnancom vyplácal časť ušlej hrubej mzdy počas prestojov. Malé podniky dostávali úvery plne garantované štátom a samostatne zárobkovo činné osoby v slobodnom povolání dostávali pomoc.

⁴⁸ Od začiatku krízy rástla podpora vláde, najmä kresťanským demokratom a samotnej kancelárke Merkelovej. V prieskume, ktorý sa uskutočnil koncom marca 2020, bolo 75 % respondentov spokojných alebo veľmi spokojných s prácou vlády.

Nespokojnosť s prácou Angely Merkelovej a jej kabinetu, najmä kresťanských demokratov, narastá od začiatku roka 2021, počas tretej vlny pandémie. Pomalé tempo očkovania bolo spočiatku spôsobené nedostatočným prístupom k vakcínam a nezrovnalosťami pri ich objednávaní na úrovni EÚ. Prijali sa však rozhodné opatrenia na riešenie týchto problémov a v strede roka 2021 sa dosahoval v očkovaní výrazný pokrok. Významný pokrok sa dosiahol aj pri poskytovaní podpory tým, ktorí ju potrebujú, a podnikli kroky na úpravu vzdelávacieho systému na diaľkové štúdium. Frustrácia spojená s predlžovaním následných výluk a dominanciou výkonnej moci nad zákonodarnou pri rozhodovaní narastala. Podmienky v nemocniciach a celkový stav zdravotníctva boli uspokojivé. Navyše situácia na jednotkách intenzívnej starostlivosti bola lepšia ako v iných krajinách.

Kompromitácia demokratických princípov by mohla byť najväčším obvinením voči vláde a samotnej kancelárke Merkelovej po vypuknutí pandémie. V súčasnosti väčšinu rozhodnutí počas pandémie v Nemecku prijímajú výkonné orgány, ako je ministerský krízový štáb, ktorému na operačnej úrovni predsedá Angela Merkelová, a podobný orgán vedený vedúcim kancelárstva na nižšej úrovni. Riešenia a rozhodnutia sa prijímajú na telekonferenciách, ktoré sú samitmi ministrov - predsedov spolkových krajín s kancelárkou Merkelovou. Nemecká verejnosť sa domnieva, že spolkový parlament sa od marca 2020 nedostatočne podieľal na prijímaní kľúčových rozhodnutí týkajúcich sa epidémie, čo viedlo k obmedzeniu občianskych a hospodárskych práv. Neschopnosť vlády viesť parlamentnú diskusiu a obmedziť účasť demokraticky zvolených zástupcov na kľúčových rozhodovacích procesoch kritizovali predseda Spolkového snemu, opozičné strany, sudcovia a odborníci. Okrem toho bola kritizovaná absencia spravodlivej a transparentnej verejnej diskusie, ktorá by nevylučovala odlišné názory. Tieto obavy vyvolávajú vážne otázky o dlhodobých dôsledkoch tohto stavu. Využije výkonná moc svoje výnimočné právomoci opäť pod zámienkou inej "vyššej nevyhnutnosti", ako je napríklad klimatická kríza, a nie epidémia? Vyjadrené obavy pravdepodobne vyústia do ďalšej reformy federálneho systému, aj keď sa časom zmenšia.

Merkelová a EÚ sa sebedomo dohodli, že na finančných trhoch prevezmú spoločný dlh a rozdelia si zaň zodpovednosť úmerne svojim príspevkom do rozpočtu. Vytvorenie balíka Next Generation EU⁴⁹, balíka na podporu európskeho hospodárstva po pandémii, ktorý Európska komisia predstavila v máji 2020 (750 mld. EUR v nenávratných dotáciách

⁴⁹ NextGenerationEU. (2018) *NextGenerationEU*. https://next-generation-eu.europa.eu/index_en

aj pôžičkách), spolu s novým rozpočtom EÚ (1,1 bil. EUR) dáva EÚ k dispozícii celkovú sumu 1,85 bil.⁵⁰

Merkelová seabedomo zdôvodnila potrebu zmeny nemeckého prístupu k spoločnému zadĺženiu naratívom, ktorý sa používal v predchádzajúcich krízach. Tvrdila, že táto situácia je skutočne jedinečná a že použité nástroje by sa mali považovať za investíciu do budúcnosti, a nie za náklady. Okrem toho použila humanitárne argumenty a zdôraznila potrebu solidarity pri hľadaní podpory.

Rozhodnutia prijaté v lete 2020 a opatrenia prijaté na ich vykonávanie počas nemeckého predsedníctva sú jasným krokom k väčšej integrácii EÚ. Treba poznamenať, že hoci spor v Nemecku stále trvá, rozdiely v hodnotení nástrojov prenesených na EÚ sú prirodzenou súčasťou každého politického procesu. Sociálni demokrati a Zelení považovali fond na oživenie hospodárstva, ktorý je založený na spoločne čerpaných úveroch, za pozitívny krok smerom k integrovanejšej fiškálnej únii.⁵¹

⁵⁰ NextGenerationEU. (2024) European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/nextgenerationeu_en

⁵¹ Maarek, P. J. (2022) Manufacturing Government Communication on Covid-19: A Comparative Perspective. In *Springer Studies in Media and Political Communication I*, pp. 231-248

6 Ekonomické ukazovatele

6.1 Hrubý domáci produkt

Reálny HDP na obyvateľa vyjadruje priemerný hospodársky výkon na osobu, upravený o infláciu, ktorý je základným ukazovateľom životnej úrovne a hospodárskej výkonnosti krajiny. Zameraním sa na percentuálnu zmenu oproti predchádzajúcemu obdobiu v stabilných cenách z roku 2010 môžeme oddeliť vplyv reálneho rastu od inflácie, čo predstavuje jasný obraz skutočného rastu hospodárskeho blahobytu v čase. Táto metrika je obzvlášť užitočná pri hodnotení nemeckej ekonomiky pod vedením Angely Merkelovej, pretože odráža skutočný hospodársky pokrok, ktorý zažívajú jednotlivci, a nie len makroekonomickú expanziu.⁵²

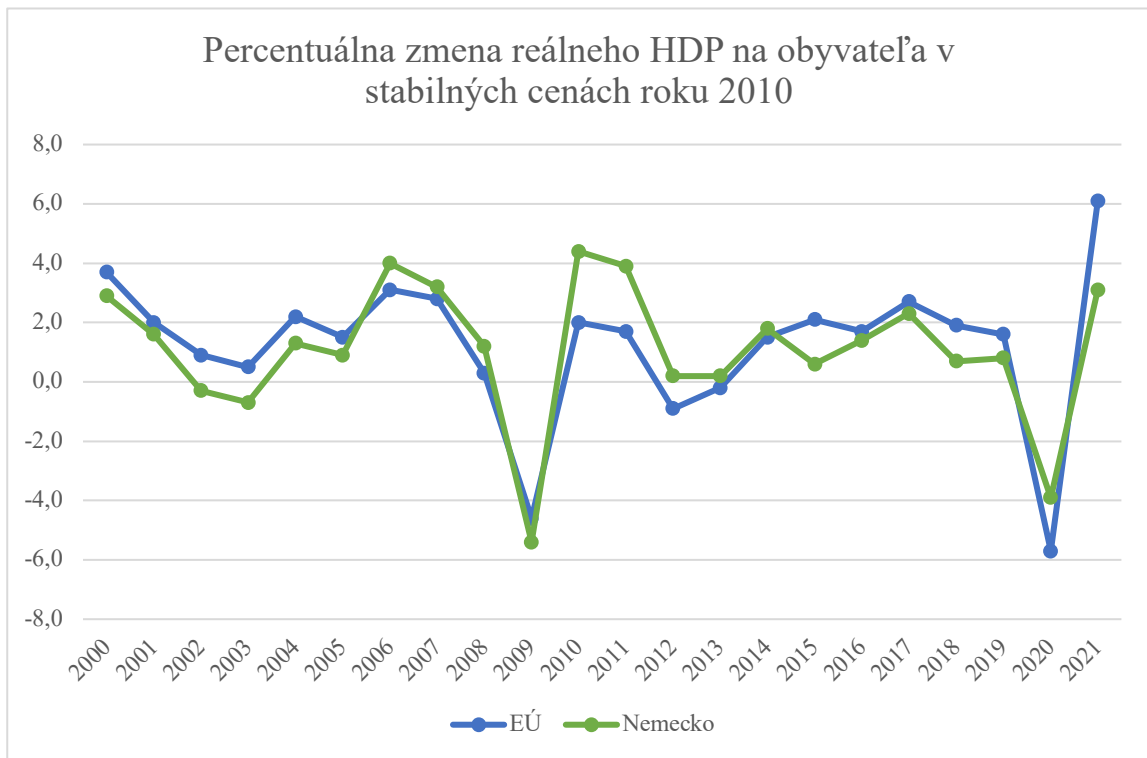
Tabuľka č.1: Percentuálna zmena reálneho HDP na obyvateľa v stabilných cenách roku 2010

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EÚ	3,7	2	0,9	0,5	2,2	1,5	3,1	2,8	0,3	-4,6	2
Nemecko	2,9	1,6	-0,3	-0,7	1,3	0,9	4	3,2	1,2	-5,4	4,4
Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
EÚ	1,7	-0,9	-0,2	1,5	2,1	1,7	2,7	1,9	1,6	-5,7	6,1
Nemecko	3,9	0,2	0,2	1,8	0,6	1,4	2,3	0,7	0,8	-3,9	3,1

Zdroj: Vlastné spracovanie z databázy Eurostatu (EUROSTAT)

⁵² OECD. (Accessed on 25 April 2024). *Gross domestic product (GDP) (indicator)*. <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>

Graf č.1: Percentuálna zmena reálneho HDP na obyvateľa v stabilných cenách roku 2010

Zdroj: Vlastné spracovanie Tabuľka č.1

Funkčné obdobie Angely Merkelovej vo funkcii kancelárky v rokoch 2005 až 2021 bolo poznačené významnými globálnymi a regionálnymi finančnými udalosťami. Hodnotenie hospodárskych výsledkov počas tohto obdobia pomocou percentuálnej zmeny reálneho HDP na obyvateľa ponúka pohľad na účinnosť reforiem jej vlády a celkovú hospodársku stratégiu, ktorú Nemecko presadzovalo.

Nemecko začalo za vlády Angely Merkelovej fázu mierneho hospodárskeho rastu, keď v roku 2005 zaznamenalo 0,9 % nárast reálneho HDP na obyvateľa, čo bolo mierne pod širším priemerom EÚ. V nasledujúcom roku Nemecko zaznamenalo výrazný skok na úroveň 4,0 %, čo znamenalo obrat a naznačovalo úspech reforiem, ktoré posilnili hospodársku odolnosť.

Počas búrlivého obdobia finančnej krízy v roku 2008 sa nemecké hospodárstvo v roku 2009 prudko znížilo o 5,4 %, čo odrážalo celosvetový pokles. Rýchle a výrazné oživenie na úroveň 4,4 % v roku 2010 však ukázalo silu nemeckého hospodárstva. Toto rýchle oživenie prekonal priemer EÚ a bolo podporené dôrazom, ktorý Merkelová kládla

na fiškálnu stabilitu, konkurencieschopnú výrobu a podporu vývozu – piliere nemeckej hospodárskej identity.

Nemecko počas celého obdobia vedenia vlády Angely Merkelovej, a najmä v rokoch nasledujúcich po finančnej kríze, neustále zaznamenávalo mieru rastu, ktorá bola porovnateľná s mierou rastu EÚ alebo ju prevyšovala. Vynikajúce sú roky 2011 a 2017 s mierou rastu 3,9 %, resp. 2,3 %, čo dokazuje dynamiku hospodárstva a pozitívny vplyv politik.

Odolnosť nemeckej ekonomiky bola opäť otestovaná počas pandémie COVID-19, keď ekonomika v roku 2020 klesla o 3,9 %. Aj napriek tomu bol pokles Nemecka menej výrazný ako priemer EÚ a následné oživenie v roku 2021 s mierou rastu 3,1 % poukazovalo na silné hospodárske základy Nemecka a účinnosť jeho krízového riadenia.

Ak sa na údaje pozrieme komplexne, nemecká ekonomika pod vedením Merkelovej sa nielenže vyhla stagnácii, ale naopak prosperovala. Funkčné obdobie Merkelovej sa vyznačovalo všeobecným úspechom z hľadiska rastu reálneho HDP na obyvateľa, pričom sa konštatuje, že k tomuto pozitívnemu výsledku pravdepodobne prispelo množstvo faktorov vrátane reforiem jej predchodcu a vládnej politiky Merkelovej. Najmä vzhľadom na prudké zotavenie z finančnej krízy v roku 2008 a odolnosť počas pandémie COVID-19 možno konštatovať, že nemecká ekonomika zaznamenala výrazný a konzistentný vzostup, čo potvrdzuje plodný vplyv hospodárskych politik realizovaných za vlády kancelárky Angely Merkelovej.⁵³

⁵³ Číselné údaje čerpané z grafu č.1

6.2 Nezamestnanosť

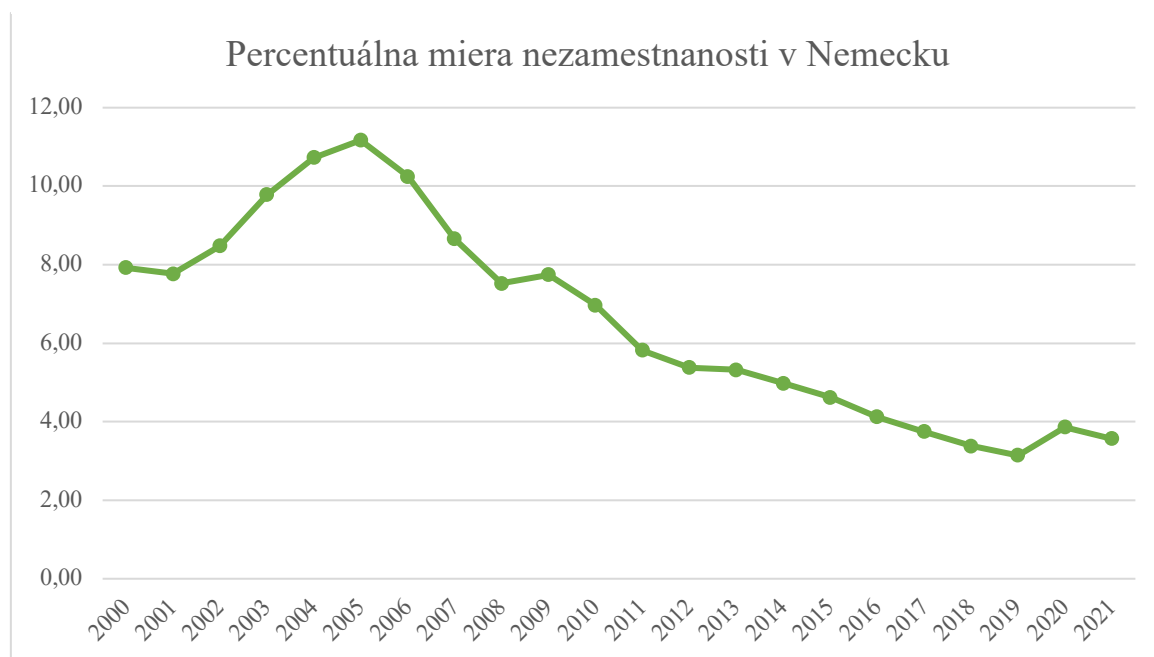
Údaje o nezamestnanosti v Nemecku od roku 2000 do roku 2021 ukazujú trajektóriu miery nezamestnanosti a ponúkajú pohľad na účinky hospodárskej politiky Angely Merkelovej na trh práce. Na zhodnotenie jej úspešnosti hospodárskych reforiem a ich vplyvu na nezamestnanosť je dôležité preskúmať trendy v časovom rámci jej vedenia, ako aj dedičstvo reforiem, ktoré inicioval jej predchodca Gerhard Schröder.

Tabuľka č. 2: Percentuálna miera nezamestnanosti v Nemecku

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nezamestnanosť v %	7,92	7,77	8,48	9,78	10,73	11,17	10,25	8,66	7,52	7,74	6,97
Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nezamestnanosť v %	5,82	5,38	5,32	4,98	4,62	4,12	3,75	3,38	3,14	3,86	3,57

Zdroj: Vlastné spracovanie údajov z *Germany Unemployment Rate 1991-2024* | MacroTrends
(MacroTrends)

Graf č.2: Percentuálna miera nezamestnanosti v Nemecku

Zdroj: Vlastné spracovanie Tabuľka č.2

Na začiatku funkčného obdobia Merkelovej v roku 2005 bola miera nezamestnanosti v Nemecku na úrovni 11,17 %. Bolo to obdobie charakterizované následkami reforiem známych ako "Agenda 2010"⁵⁴, ktoré zaviedla Schröderova vláda. Cieľom týchto reforiem bolo oživiť nemecký trh práce prostredníctvom opatrení, ako je spružnenie trhu práce, modernizácia systému sociálneho zabezpečenia a stimulácia zamestnanosti. Hoci tieto zmeny vyvolali v tom čase značné protesty, všeobecne sa im pripisuje zásluha na vytvorení základov pre následné zlepšenie trhu práce.

Merkelová ako kancelárka pokračovala v týchto reformách. Zameranie jej vlády na fiškálnu obozretnosť spolu so silným výrobným sektorom zameraným na export prispelo k výraznému zníženiu nezamestnanosti. Počas pôsobenia Merkelovej vo funkcii mala miera nezamestnanosti neustále klesajúcu tendenciu a v roku 2019 dosiahla najnižšiu úroveň 3,14 %. Tento trend podčiarkuje hospodársku odolnosť Nemecka a silu jeho trhu práce počas kancelárstva Angely Merkelovej.

Globálna finančná kríza v roku 2008 a následná európska dlhová kríza predstavovali pre nemecké hospodárstvo výzvu. Nemecký trh práce však preukázal pozoruhodnú odolnosť, pričom nezamestnanosť sa nezvyšovala v takom rozsahu ako v mnohých iných krajinách. Časť tohto úspechu sa pripisuje tomu, že Nemecko využívalo systémy skrátených pracovných úväzkov „*Kurzarbeit*“⁵⁵, ktoré umožňovali spoločnostiam skrátiť pracovný čas pracovníkov, pričom vláda dotovala časť ich príjmu, čím sa zabránilo rozsiahlemu prepúšťaniu.

Mierny nárast nezamestnanosti na 3,86 % v roku 2020 možno pripísať vplyvu pandémie COVID-19 na globálnu a domácu hospodársku aktivitu. Napriek tomu bol tento nárast v porovnaní so závažnosťou krízy mierny, čiastočne v dôsledku pokračujúceho využívania skrátených pracovných úväzkov a iných podporných fiškálnych opatrení.

Výrazný pokles miery nezamestnanosti v Nemecku z viac ako 11 % na približne 3 % počas kancelárstva Angely Merkelovej možno interpretovať ako úspešný výsledok kontinuity a adaptácie hospodárskej politiky. Hoci Merkelovej možno pripísať zásluhu na dohľade a udržaní priaznivých trendov na trhu práce, je dôležité uznať, že počiatočné základy položené reformami Agendy 2010 jej predchodcu zohrali kľúčovú úlohu na začiatku a v polovici rokov dve tisícich. Dobré výsledky nemeckého trhu práce sú preto výsledkom

⁵⁴ Staudenmaier, R. (2017, June 19). "Agenda 2010." In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/german-issues-in-a-nutshell-agenda-2010/a-38789461>

⁵⁵ Connolly, K. (2020, September 29). Kurzarbeit: Germany's scheme for avoiding unemployment. In *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/24/kurzarbeit-germanys-scheme-fo-avoiding-unemployment>

tak Schröderových transformačných reforiem ako aj Merkelovej rozvážneho riadenia počas neskorších hospodárskych výziev.⁵⁶

⁵⁶ Číselné údaje čerpané z Grafu č.2

6.3 Štátny dlh

V kontexte tejto práce, ktorej cieľom je kriticky zhodnotiť hospodárske výsledky Nemecka pod vedením Angely Merkelovej počas jej pôsobenia vo funkcii kancelárky, je pomer verejného dlhu k HDP kľúčovým ekonomickým ukazovateľom.

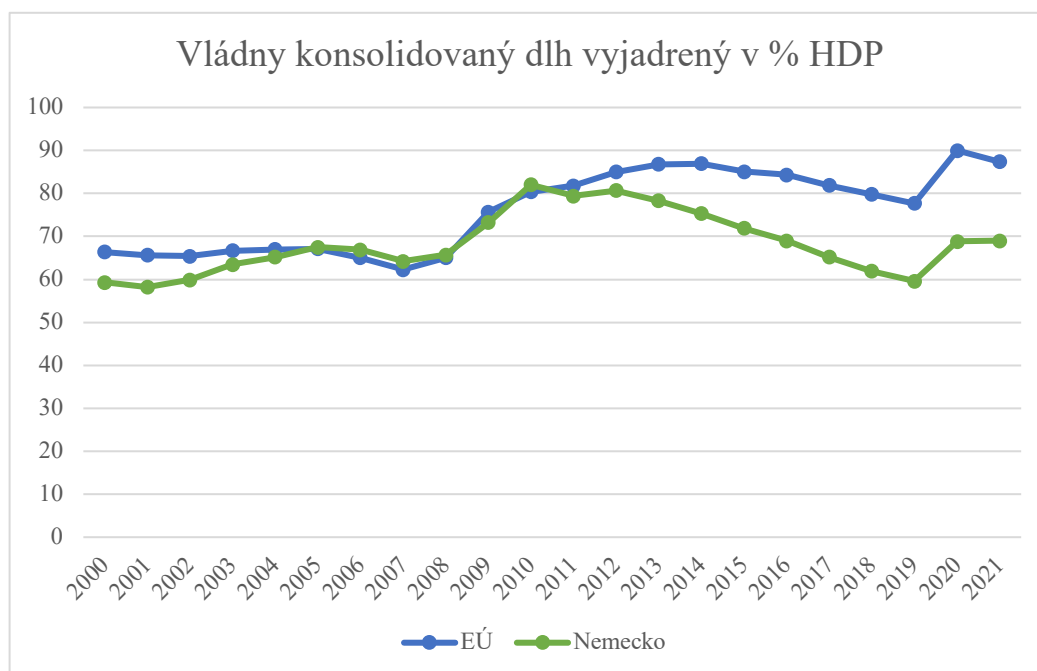
Funkčné obdobie Angely Merkelovej vo funkcii nemeckej kancelárky v rokoch 2005 až 2021 bolo poznačené sériou hospodárskych výziev a reforiem, ktoré formovali fiškálne prostredie krajiny a jej postavenie v rámci Európskej únie (EÚ). Na základe údajov o pomere dlhu verejnej správy k HDP môžeme zhodnotiť plnenie maastrichtských kritérií Nemeckom a účinnosť hospodárskej politiky Merkelovej v tomto kontexte.

Tabuľka č. 3: Vládny konsolidovaný dlh vyjadrený v % HDP

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EÚ	66,4	65,6	65,4	66,7	67,0	67,1	65,0	62,3	65,0	75,7	80,4
Nemecko	59,3	58,2	59,9	63,5	65,2	67,5	66,9	64,2	65,7	73,2	82,0
Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
EÚ	81,8	85,0	86,8	86,9	85,1	84,3	81,9	79,8	77,7	90,0	87,4
Nemecko	79,4	80,7	78,3	75,3	71,9	69,0	65,2	61,9	59,6	68,8	69,0

Zdroj: Vlastné spracovanie z databázy Eurostatu (EUROSTAT)

Graf č.3: Vládny konsolidovaný dlh vyjadrený v % HDP

Zdroj: Vlastné spracovanie Tabuľka č.3

Keď sa Merkelová v roku 2005 ujala funkcie, pomer dlhu Nemecka k HDP predstavoval 67,5 %, čo už bolo nad maastrichtskou hranicou 60 %. Prvé roky jej kancelárstva však ťažili z reforiem Agendy 2010, ktoré inicioval jej predchodca a ktoré posilnili nemecký trh práce a konkurencieschopnosť. Napriek tomu globálna finančná kríza v rokoch 2007 - 2008 viedla k nárastu dlhu v celej Európe, pričom v roku 2010 dosiahol dlh Nemecka najvyššiu úroveň 82 % HDP.

V reakcii na európsku dlhovú krízu vláda Angely Merkelovej presadzovala fiškálnu disciplínu na domácej úrovni aj v rámci EÚ a prispela k inštitucionálnym reformám, ako je napríklad Fiškálny pakt⁵⁷. Dôsledné úsporné opatrenia Nemecka spolu so silným výrobným sektorom a rastom založeným na exporte umožnili krajine postupne znížiť pomer dlhu k HDP a do roku 2019 klesnúť pod maastrichtský limit na 59,6 %.

⁵⁷ Fiškálny pakt zakotvený v novej Zmluve o stabilite, koordinácii a správe v hospodárskej a menovej únii bol dohodnutý na samite EÚ 30. januára 2012 a 2. marca ho podpísali hlavy štátov alebo predsedovia vlád všetkých krajín EÚ s výnimkou Spojeného kráľovstva a Českej republiky. Okrem fiškálneho paktu nová zmluva obsahuje ustanovenia na podporu koordinácie a konvergencie hospodárskych politík a na posilnenie správy eurozóny. Fiškálny pakt je krokom smerom k skutočnej "únii fiškálnej stability", keďže jeho cieľom je posilniť rámec fiškálneho riadenia v eurozóne a riešiť niektoré nedostatky nedávno posilneného Paktu stability a rastu. ECB. *Economic, monetary and financial developments* [elektronický zdroj]. Frankfurt am Main, [2012] online. 101-102 s. [cit. 2024-28-03]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/mb201203_focus12.en.pdf

Počas väčšiny obdobia pôsobenia Merkelovej vo funkcii zostal pomer dlhu Nemecka trvalo nižší ako priemer EÚ. To svedčí o odolnejšom hospodárstve Nemecka a rýchlejšom zotavení z finančnej krízy v porovnaní s mnohými jeho partnermi v EÚ. Merkelovej snaha o prísnejšiu finančnú reguláciu tiež zohrala úlohu pri stabilizácii hospodárstva a predchádzaní budúcim hospodárskym otrasom.

Pandémia COVID-19 však predstavovala bezprecedentnú výzvu, pričom nemecká vláda, podobne ako iné vlády na celom svete, zvýšila výdavky na podporu podnikov a jednotlivcov postihnutých krízou. V dôsledku toho sa miera zadlženosti Nemecka opäť vyšplhala na 68,8 % v roku 2020 a 69 % v roku 2021, čím sa prekročila maastrichtská hranica.⁵⁸

Napriek týmto odchýlkam je zrejmé, že Merkelovej riadeniu, ktoré sa vyznačovalo odhodlaním k štrukturálnym reformám a rozpočtovej obozretnosti, sa podarilo znížiť úroveň dlhu Nemecka pod priemer EÚ a, čo je dôležité, pod maastrichtské kritériá v predpandemickom období jej vedenia.

⁵⁸ Číselné údaje čerpané z Grafu č.3

6.4 Štátny deficit

Maastrichtské kritériá, ktoré sú základom hospodárskej a menovej únie v Európe, zahŕňajú súbor fiškálnych a hospodárskych kritérií, ktoré majú členské štáty EÚ dodržiavať v záujme zachovania menovej stability v rámci bloku. Jedným z kľúčových kritérií je stav štátneho rozpočtu, ktorého ročný deficit nesmie prekročiť 3 % hrubého domáceho produktu (HDP). Splnenie tohto kritéria sa považuje za ukazovateľ zdravej a udržateľnej fiškálnej politiky.⁵⁹

Obdobie kancelárstva Angely Merkelovej bolo pre nemeckú fiškálnu politiku charakteristické. Merkelová, ktorá bola kancelárkou v rokoch 2005 až 2021, sa musela vyrovnáť s dôsledkami globálnej fiškálnej nestability vrátane finančnej krízy a európskej dlhovej krízy, po ktorých nasledovala pandémia COVID-19. Počas týchto období ekonomického napätia možno skúmať výkonnosť fiškálnej politiky Nemecka pod vedením Merkelovej vo vzťahu k maastrichtskému kritériu deficitu štátneho rozpočtu.

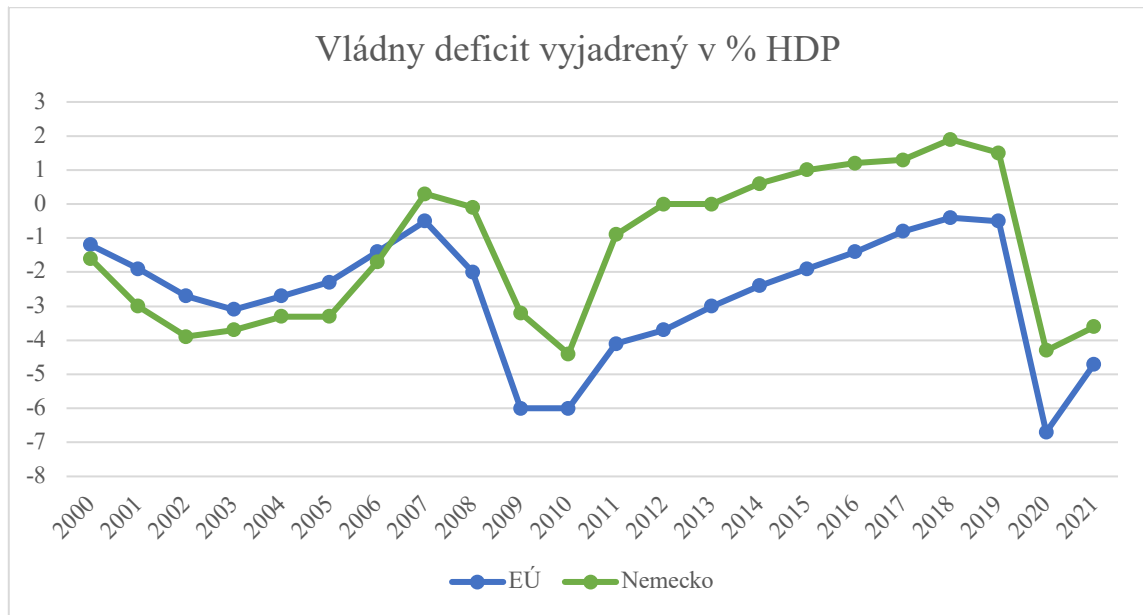
Tabuľka č.4: Vládny deficit vyjadrený v % HDP

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EÚ	-1,2	-1,9	-2,7	-3,1	-2,7	-2,3	-1,4	-0,5	-2	-6	-6
Nemecko	-1,6	-3	-3,9	-3,7	-3,3	-3,3	-1,7	0,3	-0,1	-3,2	-4,4
Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
EÚ	-4,1	-3,7	-3	-2,4	-1,9	-1,4	-0,8	-0,4	-0,5	-6,7	-4,7
Nemecko	-0,9	0	0	0,6	1	1,2	1,3	1,9	1,5	-4,3	-3,6

Zdroj: Vlastné spracovanie z databázy Eurostatu (EUROSTAT)

⁵⁹ Insee. (2021). *Definition - Convergence criteria (Maastricht Treaty)*. <https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1348>

Graf č.4: Vládny deficit vyjadrený v % HDP

Zdroj: Vlastné spracovanie Tabuľka č.4

Po nástupe do funkcie v roku 2005 zdedila Merkelová deficit, ktorý takmer zodpovedal maastrichtskému maximu vo výške -3,3 % HDP. Počas globálnej finančnej krízy (2008 - 2009) sa tento deficit dočasne prehĺbil a v roku 2010 dosiahol -4,4 %, keďže vláda prijala fiškálne stimuly na odvrátenie hospodárskeho poklesu. Napriek týmto nepriaznivým okolnostiam Merkelovej vláda okamžite prijala opatrenia na fiškálnu konsolidáciu. Je pozoruhodné, že od roku 2011 Nemecko nielenže splnilo maastrichtské deficitné kritérium, ale až do roku 2019 nepretržite vykazovalo fiškálny prebytok, pričom zenitom bol prebytok na úrovni 1,9 % v roku 2018. Toto vytváranie prebytku možno pripísať Merkelovej naliehaniu na úsporné opatrenia a štrukturálne reformy, ktoré posilnili hospodársku výkonnosť.

Počas celého Merkelovej kancelárskeho obdobia boli údaje o deficite Nemecka neustále robustnejšie ako priemer EÚ, najmä počas európskej dlhovej krízy a po nej. Fiškálna disciplína z tohto obdobia je do veľkej miery zodpovedná za silnejšie oživenie Nemecka a vytváranie prebytkov, a to aj v čase, keď ostatné členské štáty naďalej zápasili s deficitmi. Fiškálne výsledky Nemecka však predsa len poznačila pandémia COVID-19, ktorá si vyžiadala zvýšené verejné výdavky, čo posunulo deficit na -4,3 % v roku 2020 a -

3,6 % v roku 2021. Aj napriek pandémie však deficit Nemecka zostal pod priemerom EÚ, čo odráža relatívnu silu a odolnosť jeho systému fiškálnej politiky.⁶⁰

V sumáre sa Nemecko za kancelárky Merkelovej vyznačovalo prevažne úspešným plnením maastrichtského fiškálneho kritéria.⁶¹ Prípady, keď bola prekročená hranica 3 %, súviseli s mimoriadnymi globálnymi hospodárskymi výzvami, ktoré odôvodňovali dočasné upustenie od prísnych fiškálnych obmedzení na podporu hospodárstva. Merkelovej ekonomické vedenie umožnilo rýchly návrat k fiškálnej rovnováhe po kríze, čím sa posilnila povest' Nemecka ako fiškálne disciplinovaného štátu v rámci Európskej únie.

⁶⁰ Číselné údaje čerpané z Grafu č.4

⁶¹ Insee. (2021). *Definition - Convergence criteria (Maastricht Treaty)*.
<https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c1348>

Záver

Pôsobenie Angely Merkelovej vo funkcii nemeckej kancelárky sa vyznačovalo viacerými faktormi, ktoré prispeli k jej pozoruhodnému úspechu na domácej i svetovej scéne. Jej politický talent, hospodárske riadenie a pôvod zohrali kľúčovú úlohu pri formovaní jej odkazu ako jedného z najvplyvnejších lídrov svojej doby.

Základom Merkelovej štýlu vedenia bol jej pragmatický prístup k riadeniu. Merkelová vyrastala vo východnom Nemecku v represívnom režime, a preto si veľmi dobre uvedomovala význam kompromisu a postupných zmien. Táto formujúca skúsenosť jej vštepila pragmatické myslenie, ktoré uprednostňovalo praktické riešenia pred ideologickými dogmami. Počas svojho pôsobenia v úrade sa Merkelovej schopnosť orientovať sa v zložitých politických situáciách a dosahovať konsenzus naprieč stranami ukázala ako kľúčová pre jej úspech ako líderky. Okrem toho Merkelovej vedecké vzdelanie dodalo jej vedeniu metodický a analytický prístup. Merkelová, vyštudovaná fyzička, vniesla do tvorby politiky prísny a na dôkazoch založený pohľad. Bola známa svojou pozornosťou k detailom a spoliehaním sa na rozhodovanie založené na údajoch.

V tomto komplexnom skúmaní vedúcej úlohy Angely Merkelovej a jej politického a hospodárskeho úspechu vo funkcii nemeckej kancelárky sme preskúmali kľúčové momenty a krízy, ktoré definovali jej pôsobenie v úrade. Od globálnej finančnej krízy až po pandémie COVID-19. Merkelovej pragmatický prístup a pevný záväzok k európskej jednote slúžili ako hlavné zásady pri prekonávaní zložitých problémov moderného vládnutia. Merkelovej štýl vedenia, ktorý vychádza z jej východonemeckej výchovy a vedeckého vzdelania, sa vyznačuje kombináciou rozhodnosti, odborných znalostí a ochoty čeliť výzvam.

Naše teoretické skúmanie ekonomickej filozofie, politického programu a profesionálneho zázemia Merkelovej poskytlo cenné poznatky o základoch jej vodcovstva a politického presvedčenia. Vytvorením tohto teoretického rámca sme položili základy pre pochopenie Merkelovej prístupu k riadeniu a zdôvodnenia jej politických rozhodnutí.

V praktickej časti nášho výskumu sme uskutočnili komplexné empirické hodnotenie stratégií Merkelovej v oblasti krízového riadenia a ich vplyvu na nemecké hospodárske prostredie. Prostredníctvom kvantitatívnej analýzy sme potvrdili úspešnosť Merkelovej krízového manažmentu, o čom svedčia pozitívne ekonomické ukazovatele ako rast HDP, miera nezamestnanosti, verejný dlh a rozpočtový deficit. Analýza reakcií Merkelovej na rôzne krízy vrátane finančnej krízy, európskej dlhovej krízy, katastrofy vo Fukušime,

ruského konfliktu s Ukrajinou, migračnej krízy a pandémie COVID-19 okrem toho ukazuje, že Merkelová dokáže viesť Nemecko v období turbulencií. Merkelovej vedenie počas týchto kríz, ktoré sa vyznačovalo rozhodnými krokmi a odhodlaním nájsť diplomatické riešenia, nielenže zabezpečilo stabilitu Nemecka, ale aj posilnilo jeho postavenie na svetovej scéne. Okrem toho Merkelovej hospodárske politiky vrátane stimulačných balíkov, zásahov do bankového sektora a štrukturálnych reforiem prispeli k hospodárskej odolnosti a prosperite Nemecka. Napriek problémom Nemecko pod vedením Merkelovej zaznamenalo udržateľný rast HDP, výrazné zníženie miery nezamestnanosti, obozretné riadenie štátneho dlhu a dodržiavanie fiškálnej disciplíny.

Možno konštatovať, že odkaz Angely Merkelovej ako nemeckej kancelárky svedčí o dôležitosti efektívneho vedenia, pragmatického rozhodovania a pevného odhodlania starať sa o blaho národa a jeho občanov. Jej pôsobenie zanechalo v histórii nezmazateľnú stopu a slúži ako cenná prípadová štúdia pre budúcich lídrov aj vedcov. Pri úvahách o vodcovstve Angely Merkelovej je zrejmé, že jej odkaz siaha ďaleko za hranice Nemecka a ovplyvňuje diskusiu o efektívnom riadení a vodcovstve v 21. storočí.

Zoznam použitej literatúry

1. Petrikowski, N. P. (2024, April 15). *Angela Merkel | Biography, education, political career, successor, & Facts*. Encyclopedia Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Angela-Merkel>
2. Matthijs, M., & Kelemen, R. D. (2021, July 16). *The other side of Angela Merkel's 16 years as German chancellor*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2021/07/09/angela-merkel-german-chancellor-europe-trade-euro-refugees-crisis/>
3. Corea, N. (2018, December 14). *How Angela Merkel leads with her moral compass - the Aspen Institute*. The Aspen Institute. <https://www.aspeninstitute.org/blog-posts/how-angela-merkel-leads-with-her-moral-compass/>
4. Welle, D. (2016, September 9). Merkel speaks out in support of TTIP. In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/merkel-speaks-out-in-favor-of-keeping-ttip-negotiations-going/a-19538183>
5. AGI asks. (2021, June 1). *What is Angela Merkel's impact on the global economy..* AGI. <https://americangerman.institute/2021/06/aicgs-asks-what-is-angela-merkels-impact-on-the-global-economy/>
6. Rede von Bundeskanzlerin Dr. Angela Merkel. (2008, June 12). *Die Bundesregierung Informiert*. Startseite. <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/newsletter-und-abos/bulletin/rede-von-bundeskanzlerin-dr-angela-merkel-795504>
7. Malik, T. D., & Hermanadi, H. (2015). *Media Research: The German and Europeaneconomic policies under chancellor Angela Merkel*. Ugm. https://www.academia.edu/14690374/Media_Research_THE_GERMAN_AND_EUROPEAN_ECONOMIC_POLICIES_UNDER_CHANCELLOR_ANGELA_MERKEL
8. Welt. (2018, October 16). Medizin: Merkel: Gesundheitsversorgung ist eine globale Aufgabe. DIE WELT. <https://www.welt.de/newsticker/news1/article182224336/Medizin-Merkel-Gesundheitsversorgung-ist-eine-globale-Aufgabe.html>
9. Nasir, M. A. (2021, September 23). Merkel's caution has made Germany the great economic underachiever of our times. *The Conversation*.

- <https://theconversation.com/merkels-caution-has-made-germany-the-great-economic-underachiever-of-our-times-168503>
10. Guérot, U., & Plottka, J. (2021, September 26). *Merkels Europapolitik oder der Preis des Pragmatismus*. *Revue D'Allemagne/Revue D'Allemagne Et Des Pays De Langue Allemande*, 54(1), pp. 131–151. <https://doi.org/10.4000/allemande.3059>
 11. Viac o projekte Energiewende: *Agora Energiewende*. (2024, April 10). <https://www.agora-energiewende.org/>
 12. Thalman, E. & Wettengel, J. (2021, December 7). *The story of "Climate Chancellor" Angela Merkel*. *Clean Energy Wire*. <https://www.cleanenergywire.org/factsheets/making-climate-chancellor-angela-merkel>
 13. Günar, A., & Aras, İ. (2022). *Merkel effect in European crises: From "Kohl's mädchen" to "Nobody's girl."* *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 13(2), pp. 690–706. <https://doi.org/10.54688/ayd.1178542>
 14. Gaiek, L., & Garcia, M. (2023). *The reluctant feminist: Angela Merkel's cautious leadership*. *The Scholarship Without Borders Journal*, 1(2). <https://doi.org/10.57229/2834-2267.1013>
 15. Evdokimova, O., & Semenova, J. (2021, September 26). *Angela Merkel und ihr Erbe für Frauen*. In *dw.com*. <https://www.dw.com/de/was-hat-angela-merkel-f%C3%BCr-frauen-erreicht/a-59258871>
 16. Gaiek, L., & Garcia, M. (2023). *The reluctant feminist: Angela Merkel's cautious leadership*. *The Scholarship Without Borders Journal*, 1(2). <https://doi.org/10.57229/2834-2267.1013>
 17. Petrikowski, N. P. (2024, April 15). *Angela Merkel | Biography, education, political career, successor, & Facts*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/biography/Angela-Merkel>
 18. Pazzanese, Ch. (2023, November 9). *Angela Merkel, the scientist who became a world leader*. In *Harvard Gazette*. <https://news.harvard.edu/gazette/story/2019/05/those-who-have-known-angela-merkel-describe-her-rise-to-prominence/>
 19. Hohenthal, C. (2021, May 18) *Goodbye, Angela Merkel*. In *Brunswick*. <https://www.brunswickgroup.com/angela-merkel-legacy-i18909/>
 20. Hill, J. (2017, September 12) *Angela Merkel's quiet power*. In *BBC News*. https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/angela_merkel

21. Qvortrup, Matthew. (2016) *Angela Merkel: Angela in Leipzig*. *New York: United States Copyright I*, pp. 93-105
22. Hohenthal, C. (2021, May 18) *Goodbye, Angela Merkel*. Brunswick.
<https://www.brunswickgroup.com/angela-merkel-legacy-i18909/>
23. Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>
24. Sappenfield, M. (2021, October 14). Angela Merkel's true superpower: Pragmatism. In *The Christian Science Monitor*.
<https://www.csmonitor.com/Commentary/From-the-Editors/2021/1014/Angela-Merkel-s-true-superpower-Pragmatism>
25. Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>
26. Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>
27. Edaño, G. (2023b, August 17). *To be Merkelian* - Gherald Edaño - Medium.
Medium. <https://medium.com/@ghed.edano/to-be-merkelian-afe81d5d12eb>
28. Medeiros, M., Nai, A., Erman, A., & Young, E. (2022). *Personality traits of world leaders and differential policy responses to the COVID-19 pandemic*. *Social Science & Medicine*, 311, 115358.
<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2022.115358>
29. Colla, M. (2016, September 16). "Alternativlos"? The future of Angela Merkel's chancellorship. In *Lowy Institute*. <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/alternativlos-future-angela-merkel-s-chancellorship>
30. Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) *The Oxford Handbook of German Politics*. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1572-1575
31. Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) *The Oxford Handbook of German Politics*. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1364- 1374, 1572- 1578

32. Kollewe, J. (2017, May 25). Germany moves to take over ailing bank Hypo Real Estate. In *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/business/2009/apr/09/germany-bank-nationalisation>
33. Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel: *The Euro-crisis and Afghanistan*. In *New York: United States Copyright*, pp. 299-322
34. Vystúpenie Angely Merkelovej na Bundestagu 19. mája 2010: JACHMANN, M. „Scheitert der Euro, dann scheidert Europa“ [Internetový zdroj] In Deutcher Bundestag. 2010, [18.2.2024].
https://www.bundestag.de/webarchiv/textarchiv/2010/29826227_kw20_de_stabilisierungsmechanismus-201760
35. Frieden, J., & Walter, S. (2017). Understanding the political economy of the eurozone crisis. In *Annual Review of Political Science*, 20(1), pp. 371–390.
<https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051215-023101>
36. Larres, K., Moroff, H. & Wittlinger, R. (2022) The Oxford Handbook of German Politics. In *Oxford University Press eBooks I*, pp. 1578-1586
37. Grossi, L., Heim, S., & Waterson, M. (2017). *The impact of the German response to the Fukushima earthquake*. *Energy Economics*, 66, pp. 450–465.
<https://doi.org/10.1016/j.eneco.2017.07.010>
38. Federal Environment Ministry. (2023). Developments in Germany following the nuclear disaster in Japan. *Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation, Nuclear Safety and Consumer Protection*.
<https://www.bmuv.de/en/topics/nuclear-safety/overview-nuclear-safety/response-to-fukushima/overview>
39. Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel: Ukraine, another greek tragedy and the refugee crisis. In *New York: United States Copyright*, pp. 351-368
40. Reuters (2022, February 21) *What are the Minsk agreements on the Ukraine conflict?* <https://www.reuters.com/world/europe/what-are-minsk-agreements-ukraine-conflict-2022-02-21/>
41. Knight, B. (2021, July 24). The history of Nord Stream. In *dw.com*.
<https://www.dw.com/en/the-history-of-nord-stream/a-58618313>
42. Welle, D. (2018, September 15). Merkel rules out lifting EU Russia sanctions. In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/angela-merkel-rules-out-lifting-eu-russia-sanctions/a-45494682>

43. Mlb. (2016, May 10). "Nesmieš na mňa siahať!" Kolínska polícia bola na Silvestra bezradná. In *Hospodárske Noviny online*. <https://hnonline.sk/svet/660479-nesmies-na-mna-siahat-kolinska-policia-bola-na-silvestra-bezradna>
44. Qvortrup, Matthew. (2016) Angela Merkel Europe's most influential leader: Ukraine, another greek tragedy and the refugee crisis. New York: *United States Copyright I*, pp. 384-392
45. Jacob, A.M. (2018) *Moral leadership in the 21. century. The case of Angela Merkel and the European refugee crisis*. Faculty of Law. Administration and Economics University of Wrocław.
46. NextGenerationEU. (2018) *NextGenerationEU*. https://next-generation-eu.europa.eu/index_en
47. NextGenerationEU. (2024) European Commission. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/nextgenerationeu_en
48. Maarek, P. J. (2022) Manufacturing Government Communication on Covid-19: A Comparative Perspective. In *Springer Studies in Media and Political Communication I*, pp. 231-248
49. OECD. (Accessed on 25 April 2024). *Gross domestic product (GDP) (indicator)*. <https://data.oecd.org/gdp/gross-domestic-product-gdp.htm>
50. Staudenmaier, R. (2017, June 19). "Agenda 2010." In *dw.com*. <https://www.dw.com/en/german-issues-in-a-nutshell-agenda-2010/a-38789461>
51. Connolly, K. (2020, September 29). Kurzarbeit: Germany's scheme for avoiding unemployment. In *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/24/kurzarbeit-germanys-scheme-fo-avoiding-unemployment>
52. ECB. *Economic, monetary and financial developments* [elektronický zdroj]. Frankfurt am Main, [2012] online. 101-102 s. [cit. 2024-28-03]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/mb201203_focus12.en.pdf